

فصل نامه فرهنگی، آموزشی و ترویجی امین
ویژه اعضای هیئت امنای مساجد استان تهران
سال ششم | شماره ۹ | پاییز ۱۴۰۱

صاحب امتیاز و مدیر مسئول:

معاونت جذب و آموزش مرکز رسیدگی به امور مساجد

سر دبیر:

مهدی اخلاقی

دبیران:

اندیشه و مدیریت: مجتبی حاجیلو

پرونده ویژه: مرتضی عالمی

همکاران تحریریه:

محمدعلی متین وفا، مهدی رزاقی طالقانی،

حسین علی آبادی، محمدجواد کریمی

ویرایش:

جعفر مروجی

طراحی:

کارگاه نشری را

مدیر هنری: محسن صابری

نشانی: تهران، خیابان سعدی شمالی، کوچه صفامنش،

مجتمع فرهنگی آموزشی محراب، طبقه اول.

کدپستی: ۰۶۵۱۱۱۴۵۷

تلفن: ۰۲۱ ۶۶۳۴۶۹۴۱

داخلی: ۱۱۳

نماینده: ۰۲۱ ۶۶۳۴۷۹۳۴

تارنما: amoozesh.masjed.ir

۲ یادداشت سردبیر

اندیشه

- ۴ «او» آغاز سعادت‌مندی است
- ۹ اِنک بالواد المقدس طوی
- ۱۲ مسجد باید سیاسی باشد، نه سیاست زده
- ۱۷ محترم مثل مسجد

مدیریت

- ۲۰ عمران مسجد
- ۲۵ طلاق غیابی مسئولیت
- ۲۹ به افق مسجد
- ۳۲ هدف مشترک ائمه جماعات و هیئت امنای مساجد

پرونده ویژه

قلب رسول ﷺ

- ۴۰ تو را چه می توان نامید؟
- ۴۳ غبار مرگ بر ذهن های مردم مدینه
- ۴۶ گوهری در بهشت، پویا و بالنده
- ۵۰ حرکت های اجتماعی زنان از خاستگاه مسجد
- ۵۳ در مدرسه مادری حضرت زهرا علیها السلام
- ۵۶ سبک شناسی دفاع از ولایت با توجه به خطبه فدکیه
- ۶۰ معرفی کتاب شبیه مریم
- ۶۲ معرفی کتاب بهشت ارغوان
- ۶۴ معرفی کتاب دختر مغربی

از زنده به گور کردن دختران تا زن زندگی آزادی

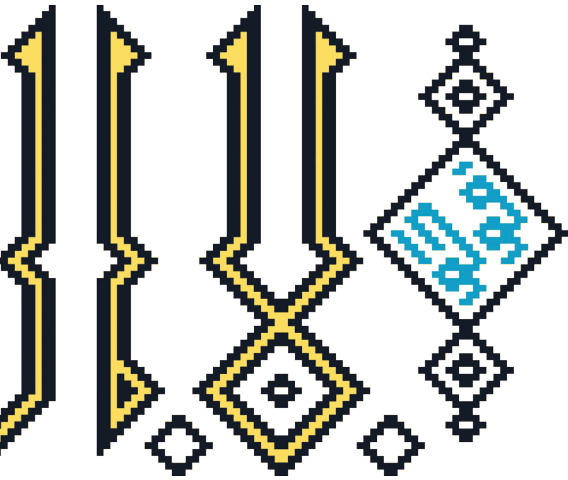
در میان چنین نگرش غالبی در دنیا، و در میان یکی از بدترین جوامع، دیدگاه جدیدی ظهور می‌کند. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله با ابلاغ دین اسلام به مبارزه با آن نگاه مادی به زن پرداخت. زن در نگاه جدید، خود را در میان اولین حرکت اجتماعی دوشادوش رهبر این حرکت می‌یابد و در میان مسجدالحرام اولین نماز جماعت را اقامه می‌کند. این نماز جماعت را می‌توان حرکتی اجتماعی علیه فضای اجتماعی، فرهنگی، سیاسی آن زمان دانست. بعد از این حرکت و این نگاه، زن دیگر منفعلانه عمل نمی‌کند و در برابر زنده به گور شدن ساکت نمی‌ماند؛ بلکه خود را یکی از محرک‌های جریان‌های

گرافای نیست اگر ادعا
سخن شود که در کمتر
فرهنگی در طول
تاریخ می‌توان جایگاهی والا برای زنان
مشاهده کرد. این سخن را با جستجو
در تمدن‌های بزرگ می‌توان دید. زن در
میان اقوام اگرچه ملکه یک ملک هم
بود، گاهی به سان کالایی از سوی پادشاه
برای نمایش آنچه زیبایی پنداشته
می‌شد، به وزیران عرضه می‌شد و اگر
سرباز می‌زد، تبعید می‌گشت یا فرهنگ
برتری ذاتی فرزند پسر بر دختر که در
میان جوامع مختلف مشاهده می‌شد،
گواهی است در کنار سایر اسناد تاریخی
بر این مطلب.

از اینجاست که بهشت می‌رود زیر پای مادران. زن در چنین نگرش جدیدی نقشی بس بلندتر و جایگاهی بس عظیم می‌یابد. زن دختر است، مادر است، همسر است که در پرده‌ای پر از حیا و زیر حفاظت پر مهر پدر، برادر و همسر، چون گلی ریحانه‌وار می‌روید و رشد می‌کند و در اجتماع انسانی نقش ایفا می‌کند. در این میان مسجد به عنوان موتور محرک جریان اسلامی می‌تواند تأثیر مهمی در فرهنگ‌سازی و نمایاندن نقش زن و جایگاه والای وی در ارتقای جوامع اسلامی داشته باشد. ●

مختلف اجتماعی می‌بیند و حتی برای تقویت نگاه جدید زیر شکنجه جان می‌دهد. این بار زن نه به اجبار، بلکه با چشمانی باز و مبتنی بر درک زندگی غیرمادی در کنار مردان قرار می‌گیرد و نقشی اجتماعی ایفا می‌کند. آزادی را زندگی می‌کند؛ اما آزادی او از بند بدن کالاشده اوست. در چنین جریانی بود که ناگهان رسول خدا ﷺ صاحب دختری شدند که به فرموده خداوند «کوثر» نام گرفت. نگاه کوثری به زن، تیری بر پیکره فضیلت برتری ذاتی مردان بر زنان بود. دختری که همواره و در هر شرایطی توسط عالی‌ترین مقام دنیای آن زمان مورد ارجمندی و منزلت قرار می‌گیرد و

«او» آغاز سعادت‌مندی است

توحید اساس اسلام
و بن‌مایه سعادت بشری

مجتبی عادل‌پور

آرزوی هر انسانی رسیدن به سعادت و رستگاری است. در این کرهٔ خاکی کسی را نمی‌توان یافت که آرزوی دیدن رنگ خوشبختی را نداشته باشد. همه به طریقی خواهان روی خوش سعادت هستند. به قول سعدی: «عمر اگر صرف شود در سر تکرار چه سود؟/ چون سعادت نبود، کوشش بسیار چه سود؟». سخن حکیمان‌ه‌ای است؛

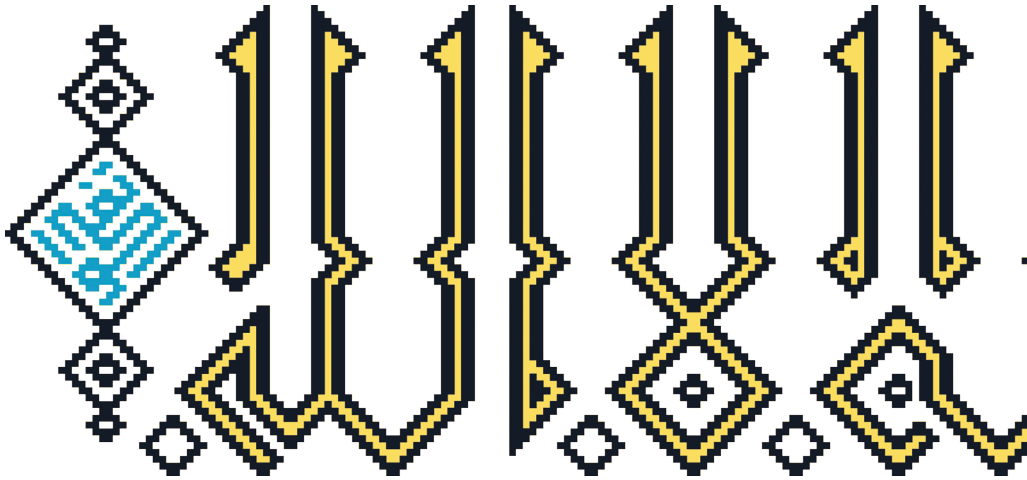

اندیشه

مریم فولادزاده
احکام طهارت مسجد
صفحه ۹

محمدحسین جمالزاده
مسجد باید سیاسی باشد، نه سیاست‌زده
صفحه ۱۳

امیرحسین محمودی
ارتباط اخلاقی، شرعی و قانونی با خادم
صفحه ۱۷

یعنی اگر تلاش‌ها به رستگاری ختم نشود، همه خسارت است و زیان. البته هر شخصی تعریفی از خوشبختی دارد و براساس آن تعریف نیز به دنبالش روان است. یکی آن را در پست و مقام می‌جوید و دیگری در محراب و منبر. یکی حسرت آن را در درهم و دینار می‌کشد و دیگری در گشت و گذار. کسانی هم که آن را در خال و خط و زلف یار می‌بینند، کم نیستند. اما واقعاً سعادت در چیست؟ چگونه می‌شود سعادت‌مند بود؟ با چه چیزی می‌توان زمینه‌های رستگاری را فراهم کرد؟

خدا آفریدگار انسان است و بهتر از دیگران می‌داند که نیازهای مخلوقش چیست. فرض کنید شخصی وسیله‌ای اختراع کرده است. چه کسی این وسیله را بهتر می‌شناسد؟ آیا جز این است که مخترع از دیگران به ساختار و نحوه کار آن آگاه‌تر است؟! خدایی که با

رحمت بی‌انتهایش گل آدم را سرشته، بی‌شک راه نجات و سعادت را نیز در برابر قدم‌های او گذاشته است. اگر بناست انسان از کسی نشان کوی خوشبختی را بپرسد، او کسی نیست جز خالق انسان. خدا رسولانش را فرستاد تا این راه را پیش پای بندگانش بگذارند. در منابع تاریخی نقل شده است که پیامبر اکرم ﷺ دعوت علنی خویش را با این جمله آغاز کرد: «قولوا لا إله إلا الله تُفْلِحُوا؛ بگویند خدایی جز الله نیست، رستگار شوید». این جمله بارها از ایشان در مناسبت‌ها و مکان‌های مختلفی شنیده شد. ابن‌شهر آشوب نقل می‌کند که رسول خدا ﷺ در مینانه بازار راه می‌رفت و خطاب به مردم این جمله را تکرار می‌کرد. در این جمله کوتاه دست‌کم به دو نکته مهم و کلیدی اشاره شده است. نکته نخست، دعوت مردم به توحید و خداپرستی است. نکته دوم

رستگاری در گرو توحید است. یعنی هر کسی که خواهان فلاح و رستگاری است، باید به توحید تمسک جوید

کلمه کلیدی

محسن فهم رخنه

این سوره سفارش شود. همچنین سوره آل عمران که یکی از بزرگ‌ترین سوره‌های قرآن است، با کلمه توحید آغاز می‌شود: «المر * لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْحَيُّ الْقَيُّومُ». افزون بر این، در آیه ۱۸ همین سوره، خدا، ملانکه و اولوا العلم به یگانگی خدا شهادت می‌دهند.

توحید، مقصد نهایی همه انبیا

نقطه نهایی همه آرمان‌ها و تلاش‌های انبیای الهی رساندن انسان‌ها به قلّه توحید بوده است. خداوند در قرآن می‌فرماید: «وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ»^۱ ما در هر امتی رسولی برانگیختیم که خدای یکتا را بپرستید و از طاغوت اجتناب کنید». حضرت نوح، شعیب، صالح و هود علیهم‌السلام به قوم‌های خود می‌گفتند: «مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ؛ جز او معبودی برای شما نیست». حضرت ابراهیم علیه‌السلام قوم خویش را از پرستش بت‌ها نهی و خدای حقیقی را به آنان معرفی

نیز اینکه رستگاری در گرو توحید است. یعنی هر کسی که خواهان فلاح و رستگاری است، باید به توحید تمسک جوید. در ادامه این دو نکته را بیشتر توضیح می‌دهیم.

بلندای توحید در اسلام

در اهمیت توحید همین بس که یک‌سوم آیات قرآن به این موضوع اختصاص یافته است. حتی بر پایه برخی آیات، محتوای وحی پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم چیزی جز اعلام یکتایی خدا نیست: «قُلْ إِنَّمَا يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ»^۱. در هر حال خداوند در آیات گوناگون و با بهانه‌ها و تعابیر متنوعی، توحید را به بندگانش یادآوری می‌کند. مثلاً در سوره اخلاص که سوره توحید نیز خوانده می‌شود، از رسولش می‌خواهد که او را به یگانگی بخواند و به بی‌نیازی او از هر چیز اقرار کند: «قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ * اللَّهُ الصَّمَدُ». مضامین توحیدی این سوره سبب شده در روایات فراوانی به خواندن

”

در اهمیت توحید همین بس که یک‌سوم آیات قرآن به این موضوع اختصاص یافته است. حتی بر پایه برخی آیات، محتوای وحی پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم چیزی جز اعلام یکتایی خدا نیست: «قُلْ إِنَّمَا يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ»

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

عَنْ أَمَانٍ مِنْ عَذَابِ

نقطه نهایی
همه آرمان‌ها و
تلاش‌های انبیای
الهی رساندن
انسان‌ها به قلّه
توحید بوده است

خویش باز می‌کند. پیامبر ﷺ فرمود: «بها و قیمت بهشت، لا اله الا الله است».^۶ همچنین از ایشان نقل شده که فرمود: «خداوند عزّ و جل به موسی بن عمران فرمود: ای موسی! اگر آسمان‌ها و تمام ساکنینش و مجموع زمین‌های هفت‌گانه را در پیشگاه من به یک طرف ترازو و "لا اله الا الله" را در طرف دیگر بگذارند، به راستی که کفه "لا اله الا الله" بر آن کفه ترجیح خواهد داشت».^۷

در روایتی مشهور که «سلسله الذهب» خوانده می‌شود، امام رضا علیه السلام راه نجات را توحید معرفی کرده‌اند: «كَلِمَةُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ حِصْنِي فَمَنْ دَخَلَ حِصْنِي آمِنَ مِنْ عَذَابِي».^۸ در این روایت، «لا اله الا الله» دژ مستحکم دانسته شده است که هر کسی وارد آن شود، از عذاب الهی در امان می‌ماند. چه سعادت‌ی از این بالاتر که انسان داخل دژ مستحکم خدا شود و از عذاب الهی دور بماند؟! هر فرد نمازگزار روزانه چندین بار پیش از

می‌کرد: «قَالَ بَل رَبُّكُمْ رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ الَّذِي فَطَرَهُنَّ»؛ پروردگار شما همان پروردگار آسمان‌ها و زمین است که آنها را ایجاد کرده است». حضرت عیسی علیه السلام از این اعتقاد قوم خود که او و مادرش را اله می‌پنداشتند، بیزار می‌جست و آنان را به پرستش خدا دعوت می‌کرد.^۹ رسول خدا صلی الله علیه و آله هم که برای همه عالمیان مبعوث شده است، قرآن از زبان او به اهل کتاب این‌گونه خطاب می‌کند: «بگو ای اهل کتاب! بیاوید به سوی سخنی که میان ما و شما یکسان است که جز خداوند یگانه را نپرستیم».^{۱۰}

توحید، قدم اول و آخر خوشبختی

در روایات ثمرات شگفت‌انگیزی برای ذکرکننده کلمه توحید بیان شده است. همه این ثمرات حکایت از این دارد که اگر کسی توحید را در سینه خود جای دهد، پنجره‌های خوشبختی و سعادت را به روی

شماره ۹
پاییز ۱۴۰۰

اگر کسی توحید را
در سینه خود جای
دهد، پنجره‌های
خوشبختی و
سعادت را به روی
خویش باز می‌کند

نمازها ندای «حیّ علی الفلاح» را بلند می‌کند. او خود و همگان را با این شعار به سوی رستگاری می‌خواند. در روایتی امام علی علیه السلام «حیّ علی الفلاح» را این‌گونه معنا کردند: «... وَ اعْجَلُوا إِلَى سُرُورِ الدُّنْيَا وَالْعُقْبَى وَ نَجَاةِ الْآخِرَةِ وَ الْأُولَى؛ بشتابید به سوی شادمانی دنیا و آخرت، و به سوی نجات آخرت و دنیا». این همان رستگاری است که در سایه توحید به دست می‌آید.

افزون بر آنچه بیان شد، خداوند در آیه اول سوره مؤمنون می‌فرماید: «فَدَأْفَلِحَ الْمُؤْمِنُونَ؛ بی‌تردید مؤمنان رستگار شدند». در اصطلاح قرآنی، مؤمن به کسی گفته می‌شود که خدا، فرشتگان، فرستادگان الهی، کتاب‌های آسمانی و روز قیامت و غیب را پذیرفته باشد. با این وصف، این آیه خبر از فلاح کسانی می‌دهد که موارد پیش‌گفته را پذیرفته باشند. در کلمه «فلاح» نیز نکات ظریفی نهفته است. «فلاح» به معنای ظفر یافتن و رسیدن به آرزوست که خود به دوگونه است: دنیوی و اخروی. ظفر دنیوی، رسیدن به سعادت و زندگی است؛ یعنی به چیزی که زندگی را گوارا کند و آن در درجه اول بقا و سپس توانگری و عزت است. ظفر اخروی نیز در چهار چیز خلاصه می‌شود: بقایی که فنا نداشته باشد، غنایی که دستخوش فقر نشود، عزتی که همراه با ذلت نباشد و علمی که آمیخته با جهل نباشد. به این سبب سعادت را فلاح خوانده‌اند که موانع را می‌شکافد و چهره مطلوب را نشان می‌دهد.

برای شناخت یک چیز می‌توان به نقطه مقابل آن نیز تمسک جست. مثلاً می‌شود سفیدی را با سیاهی شناخت و روشنی را با تاریکی. برای آشنایی با فلاح و رستگاری نیز می‌توان سراغ خسارت‌ها رفت و با شناخت خسارت‌ها می‌توان سعادت را یافت. امام حسین علیه السلام زبان‌کاران را کسانی معرفی می‌کند که سراغ غیر خدا رفتند: «آن‌که تو را از دست داد، چه یافت؟ و آن‌که تو را یافت، چه از دست داد؟ بی‌گمان، آن‌که به غیر تو رضایت داد، محروم گشت و آن‌که جز تو را جست، زیان کرد».^۱ در دعای ماه رجب نیز آمده است: «خَابَ الْوَأْفِدُونَ عَلَى غَيْرِكَ، وَ خَسِرَ الْمُتَعَرِّضُونَ إِلَّا لَكَ»؛ آنان که به غیر حضرتت رو آورده‌اند، ناامید شدند، و آنان که جز وجود تو خواسته‌اند به خسران نشستند» ●

پی‌نوشت

۱. سوره انبیاء، آیه ۱۰۸.
۲. سوره النحل، آیه ۳۶.
۳. سوره انبیاء، آیه ۵۶.
۴. سوره المائده، آیه ۱۱۷.
۵. سوره آل عمران، آیه ۶۴.
۶. شیخ صدوق، ثواب الأعمال و عقاب الأعمال، ج ۱، ص ۲.
۷. حر عاملی، وسائل الشیعه، ج ۷، ص ۲۰۹.
۸. شیخ صدوق، التوحید، ص ۲۵.
۹. محمدباقر مجلسی، بحار الأنوار، ج ۸۱، ص ۱۳۳.
۱۰. محمدباقر مجلسی، بحار الأنوار، ج ۹۸، ص ۲۲۰.
۱۱. سیدبن طاووس، إقبال الأعمال، ج ۳، ص ۲۰۹.

“
اگر مسجد نجس
شود، تطهیر مسجد
واجب کفایی است
و باید به سرعت این
کار انجام شود

انک باثواد المقدس طوی

احکام طهارت مسجد

مریم فولادزاده

طهارت از نجاست، یکی از شرط‌های مهم اسلام برای پذیرفتن اعمال عبادی است. هنگام عبادت نه تنها طهارت ظاهری بدن مهم است، بلکه طهارت مکان و اشیائی که هنگام عبادت استفاده می‌شوند هم لازم است. این لزوم طهارت برای مساجد و مشاهد شریفه بیشتر است؛ زیرا محل عبادت و مکان مقدسی است که باید با حفظ طهارت آن، حرمت و قداستش را حفظ کرد. اما با وجود این تأکید، گاهی مساجد نجس می‌شوند؛ بنابراین آگاهی از احکام طهارت مسجد، ضروری است تا به محض متنجس شدن، نجاست برطرف شود.

شماره ۹
پاییز ۱۴۰۰

اگر چیزی را که نجس شده در آب کر و جاری فرو ببرند، آن را پاک می‌کند و خود نجس نمی‌شود

اقسام آب‌ها

قبل از شروع به تطهیر مسجد، آشنایی با اقسام آب برای نحوه طهارت اهمیت دارد.

آب مضاف (آب ناخالص و عصاره‌ای)

آبی است که چیزی به آن اضافه شده و خالص نباشد؛ به‌گونه‌ای که در عرف به آن آب نگویند. مثلاً آب بسیار گل‌آلود، گلاب و آب میوه‌ها. آب مضاف در صورت پاک بودن اصل آن، پاک است و با برخورد به نجاست، نجس می‌شود. این آب پاک‌کننده نجس نیست.

آب مطلق

آبی است که با چیزی دیگر مخلوط نشده باشد و اگر هم چیزی با آن مخلوط شد، طوری نباشد که دیگر عرفاً به آن آب گفته نشود؛ مانند: آب دریا. آب مطلق به دو دسته تقسیم می‌شود:

اول: آب جاری، آب باران، آب راکد؛ دوم: کر، قلیل.

آب یا از آسمان می‌بارد یا از زمین (مخزن زیرزمینی) می‌جوشد یا نه می‌بارد و نه می‌جوشد. به آبی که از آسمان می‌بارد «آب باران» می‌گویند. آبی که از زمین می‌جوشد «آب جاری» است. آبی که از زمین نمی‌جوشد و از آسمان نمی‌بارد «آب راکد» است که اگر حجم آن $428/7$ و جب (تقریباً 384 لیتر) باشد، «آب کر» و اگر کمتر از آن باشد «آب قلیل» خواهد بود.

حکم طهارت با هرکدام از این آب‌ها به این صورت است:

۱ آب باران اگر به چیزی که نجس شده است بیارد، آن را پاک می‌کند.

۲ اگر چیزی را که نجس شده در آب کر و جاری فرو ببرند، آن را پاک می‌کند و خود نجس نمی‌شود.

۳ آب کر و جاری اگر با ریخته شدن چیزهای نجس در آن، رنگ یا بو یا مزه‌اش تغییر کند، نجس می‌شود و در این صورت چیزهایی را که نجس شده‌اند، پاک نمی‌کند. آب کر و جاری در تطهیر هیچ تفاوتی با هم ندارند.

۴ اگر چیز نجسی در آب قلیل فرو برده شود، نجس می‌شود و چیزی را که نجس شده پاک نمی‌کند.

۵ اگر آب قلیل را بر روی چیزهایی که نجس شده است بریزند، آنها را پاک می‌کند؛ ولی آن مقدار آبی که پس از ریخته شدن بر روی نجس، از آن سرازیر می‌شود، نجس است.

۶ آب قلیل اگر به کر یا جاری متصل باشد در حکم کر و جاری است.

احکام طهارت مسجد

اگر مسجد نجس شود، تطهیر مسجد واجب کفایی است و باید به سرعت این کار انجام شود.

تطهیر فرش مسجد با آب کر و جاری

اگر فرش نجس را زیر شیر آب پاک کنند یا با شلنگ متصل به آب کر و جاری این کار را

تطهیر زمین مسجد با آب کر و جاری

اگر قبل از شستن زمین عین نجاست برطرف شود، به محض آنکه آب شلنگ به همه جاهای نجس رسید، زمین پاک می شود و خارج کردن آبها لازم نیست. اما اگر عین نجس قبلاً برطرف نشده باشد، باید مقداری بیشتر آب شلنگ را روی محل نجس گرفته تا عین نجاست از بین برود که در این صورت پاک می شود. مثلاً باید آن قدر آب روی خون ریخت تا رنگ خون کاملاً از بین برود و غسله سفید شود.

تطهیر زمین مسجد با آب قلیل

اگر زمین چنان است که آب روی آن جاری نمی شود، با آب قلیل پاک نمی شود. مثل زمینی که از گچ پوشیده شده که آب در آن فرو می رود و جاری نمی شود. این گونه زمینها فقط با آب کر و جاری یا آب لوله کشی پاک می شود؛ به طوری که آب لوله کشی تا اعماقی که نجاست در آن نفوذ کرده پیش برود.

تطهیر حصیر مسجد با آب کر و جاری

با فرو بردن حصیر نجس که با نخ بافته شده در آب کر یا جاری، بعد از برطرف شدن عین نجاست، حصیر پاک می شود.

تطهیر حصیر مسجد با آب قلیل

برای آب کشی با قلیل، باید هر طور که ممکن است. اگرچه با لگد کردن. حصیر را فشار داد تا غسله آن جدا شود ●

انجام دهند، باید بعد از آنکه عین نجاست، مانند خون و بول، از آن جدا شد، یک بار آن را فشار دهند تا آب داخل آن در حد متعارف بیرون بیاید.

تطهیر فرش مسجد با آب قلیل

اگر فرش با بول نجس شود، یا باید منتظر ماند که بول خشک شود یا مقداری آب قلیل روی آن ریخت تا عین بول از آن زائل شود. بعد از اینکه عین بول از بین رفت، باید دو مرتبه آب روی آن ریخت و بعد از هر بار آب ریختن فشار داد تا آبهای داخل آن خارج شود.

اما اگر به خون آلوده شد، بعد از ریختن مقداری آب روی آن، با مالش فرش عین خون را باید برطرف کرد و یک بار دیگر روی آن آب ریخت و فشار داد تا آب داخل آن خارج شود و فرش پاک شود.

اگر در مسجد موکتی باشد که به زمین چسبیده و نجاست از آن به زمین هم رسیده، مقداری آب لوله کشی روی آن باز می کنند تا آب همه جاهای نجس را فرا بگیرد و عین نجاست هم از بین برود؛ به حدی که آب در آن نفوذ کند و به زمین هم برسد. سپس آبهای آن را خارج می کنند. برای خارج کردن آب می توانند موکت را (هنگام اتصال آب و بعد از اینکه عین نجس از بین رفت) بفشارند؛ یعنی مقداری مالش دهند تا آب آن خارج شود که در این صورت موکت و زمین زیر آن پاک می شود.

برای خارج کردن آب می توانند موکت را (هنگام اتصال آب و بعد از اینکه عین نجس از بین رفت) بفشارند؛ یعنی مقداری مالش دهند تا آب آن خارج شود که در این صورت موکت و زمین زیر آن پاک می شود

مسجد باید سیاسی باشد نه سیاست زده

محمدحسین جمالزاده

اسلام و سیاست

جامعیت دین اسلام به گونه‌ای است که برای تمام شئون و مراحل زندگی انسانی دارای برنامه و هدف است. از نظر اسلام، سعادت انسان فقط به فرد انسانی وابسته نیست، بلکه اجتماع انسانی نیز در سعادت و رستگاری او نقش آفرین است. حوزه اجتماع و سیاست نیز همچون حوزه‌های فردی و خانوادگی مدنظر خداوند بوده و در قالب دستورها و راهنمایی‌های سازنده و انسان‌ساز و به واسطه خاتم الانبیا و المرسلین علیهم‌السلام برای همه بشریت ابلاغ شده است. از این رو اسلام برای مدیریت توحیدی جامعه دارای مبانی، اصول، راهبردها و راهکارهای سیاسی است تا انسان را به هدف آفرینشش نزدیک کند.

برنامه سیاسی اسلام برای نیل و رسیدن به هدف آفرینش انسان که به حکم آیه شریفه «وَ مَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ» رسیدن

به عبودیت و بندگی محض برای حق تعالی است، از مجرای انسان کامل و ولی الهی در زمین محقق می‌شود. لذا پیامبر خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم نه تنها پیام‌آور خداوند برای انسان‌هاست، بلکه مدیر اجتماع مسلمانان و حاکم جامعه اسلامی است تا با ولایت الهی خود انسان‌ها را به سعادت برساند. پس از رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم نیز ائمه اطهار علیهم‌السلام عهده‌دار این وظیفه هستند تا سیاست اسلام را در جامعه اجرا کنند.

از این رو می‌توان گفت اسلام یک دین کاملاً سیاسی است و سیاست به معنای «راه و رسم و شیوه مدیریت اجتماع برای رسیدن به اهدافی خاص» در جزء جزء برنامه‌های اسلام نهفته است. اگر کسی بخواهد اسلام را از سیاست و سیاست را از اسلام جدا سازد، چیزی از اسلام باقی نخواهد ماند و سیاست نیز تبدیل به خدعه و نیرنگ و فریب می‌شود؛

”

اسلام یک دین کاملاً سیاسی است و سیاست به معنای «راه و رسم و شیوه مدیریت اجتماع برای رسیدن به اهدافی خاص» در جزء جزء برنامه‌های اسلام نهفته است

سیاست و

سیاست‌ورزی در

نگاه اسلام راه

و رسم مدیریت

اجتماع برای

رسیدن به سعادت

است. چه جایی

بهتر از مسجد برای

این کار؟

ولایی، تجلی‌گاه می‌خواهد؛ جایی می‌خواهد که خودش را نشان دهد؛ مکانی که بتواند کارآمدی خود را نشان دهد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله مسجد را به‌عنوان تجلی‌گاه و نمایان‌کننده اسلام سیاسی تعیین کرد. مسجد به‌مثابه کالبدی برای روح اسلام سیاسی بوده و هست. اما به این دلیل که اسلام سیاسی منافع و موجودیت برخی از فرصت‌طلبان و منفعت‌گرایان را به خطر می‌اندازد، از همان روزهای نخست حضور رسول خدا در مدینه و تشکیل حکومت اسلامی توسط ایشان، عده‌ای سیاسی بودن مسجد و طرح مباحث

چراکه سیاست اسلام همان ولایت ولی الهی است و اساس اسلام نیز به فرموده امام باقر علیه السلام ولایت است آنجا که فرمودند: «بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ: عَلَى الصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَالْحَجِّ وَالصَّوْمِ وَالْوَلَايَةِ وَلَمْ يُنَادِ بِشَيْءٍ كَمَا نُودِيَ بِالْوَلَايَةِ»^۲ اسلام بر پنج چیز استوار و بنا شده است: نماز، زکات، حج، روزه و ولایت، آن‌گونه که به ولایت فراخوانده شده، به چیزی ندا داده نشده است».

مسجد و اسلام سیاسی

اسلام سیاسی یا به تعبیر بهتر، اسلام

شماره ۹
پاییز ۱۴۰۰

فردی، خانوادگی، عبادی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی است، به یکی از اینها تقلیل دهد و منحصر و محبوس در یکی از اینها کند. انگاره اینکه مسجد فقط محل عبادت است، چنان در عالم اسلام تقویت شده است که اگر کسی بخواهد دیگر کارکردهای مسجد را فعال کند، سریعاً به او اتهام سیاسی بودن می‌زنند و این اتهام او را از صحن مسجد طرد می‌کند.

رهبر معظم انقلاب در همین باره می‌فرماید: «بعضی‌ها مسجد را -برخلاف آنچه ما حالا عرض کردیم- از مسائل سیاسی می‌خواهند به‌کلی برکنار بدارند. [می‌گویند] آقا شما وارد سیاست نشوید، کار خودتان را بکنید. کار خودتان یعنی چه؟ یعنی بیایید همان نمازتان را بخوانید و بروید؛ فقط پیش‌نمازی محض. این همان سکولاریسم

اسلام سیاسی در آن را به انحراف کشانند و مسجد ضرار ساختند تا خود کمتر ضرر ببینند. اما چون اسلام سیاسی برای رسول خدا موضوعیت و طریقت داشت، مسجد ضرار باید تخریب می‌شد تا نفع اسلام سیاسی به همه مسلمانان برسد.

اسلام، سیاسی است. به تعبیر امام خمینی علیه السلام: «والله اسلام تامش سیاست است. اسلام را بد معرفی کرده‌اند. سیاست مُدُن از اسلام سرچشمه می‌گیرد. پایگاه استقلال اسلامی اینجاست». ^۲ اسلام سیاسی و سیاست اسلامی ریشه در مسجد دارد و اگر کسی بخواهد به اسلام سیاسی و سیاست اسلامی ضربه‌ای وارد کند، از مسجد شروع می‌کند. شاید بپرسید چگونه؟ کافی است کارکرد جامع مسجد را که در همه حوزه‌های

”

«مسجد سیاسی

است» به این

معناست که

به‌دنبال مدیریت

اجتماع است برای

رساندن انسان به

سعادت نهایی.

مسجد سیاسی

است، چون اسلام

سیاسی است

سیاست‌زدگی

مسجد را بی‌روح

می‌کند؛ چون

مسجد و موجودیت

و تقدس آن را به

خدمت اهداف یک

گروه و منافع یک

حزب درمی‌آورد

یعنی مساجد، از مسائل جامعه، از مسائل سیاست، از مسیر جامعه، از مسیر جامعه به‌کلی منصرف کنیم؟ این جفای بزرگی است در حق مسجد».^۴

مسجد و سیاست اسلامی

مسجد محل سیاست اسلام و تجلی‌گاه سیاست‌ورزی اسلامی است. آنهایی که سیاست و سیاست‌ورزی را صرفاً به مسئله حکومت و انتخابات و مثل اینها منحصر کرده‌اند، نه‌تنها به اسلام و سیاست اسلام خیانت کرده‌اند، که به خود سیاست هم خیانت کرده‌اند. سیاست و سیاست‌ورزی در نگاه اسلام راه و رسم مدیریت اجتماع برای رسیدن به سعادت است. چه جایی بهتر از مسجد برای این کار؟ مدیریت اجتماع، هم

است. سکولاریسم به معنای بی‌دینی نیست، سکولاریسم به معنای این است که دین در غیر عمل شخصی، هیچ بُروز و ظهوری نداشته باشد. این همان چیزی است که دشمنان می‌خواهند؛ دشمنان همین را می‌خواهند. آن دینی که با آن مخالفند، آن ایمانی که با آن می‌جنگند، آن ایمانی است که به ایجاد نظام اسلامی می‌انجامد و اسلام را قدرتمند می‌کند؛ با آن مخالفند. از اسلام می‌ترسند؛ کدام اسلام؟ اسلامی که دارای قدرت است، دارای نظامات است، دارای سیاست است، دارای حکومت است، دارای ارتش است، دارای نیروی مسلح است، دارای توانایی‌های علمی است، دارای توانایی‌های بین‌المللی [است]. از این جور اسلامی می‌ترسند. آن وقت ما بیاسیم اسلام را در کانون‌های اصلی خود

شماره ۹
پاییز ۱۴۰۰

مسجد سیاسی
مسجدی است که
پرورش یافتگان
آن ستارگانی
می شوند برای
هدایت؛ چراغ‌هایی
می شوند برای
راهنمایی مردم

اعمال عبادی می‌خواهد، هم فعالیت فرهنگی می‌خواهد، هم اقدامات اجتماعی می‌طلبد و هم کار سیاسی. همه اینها با هم می‌شود سیاست اسلامی. مسجد بهترین جایگاهی است که در آن همه اینها با یکدیگر جمع می‌شوند.

پس «مسجد سیاسی است» به این معناست که به دنبال مدیریت اجتماع است برای رساندن انسان به سعادت نهایی. مسجد سیاسی است، چون اسلام سیاسی است. اما در این میان افراد و گروه‌هایی هستند که از سیاست اسلام و اسلام سیاسی برای منافع گروه و حزب و دسته خودشان سوءاستفاده می‌کنند. اینجاست که سیاست‌زدگی معنا می‌شود. سیاسی بودن یعنی تلاش برای تحقق برنامه سعادت اسلام در اجتماع. ولی سیاست‌زده بودن یعنی تلاش برای سوءاستفاده از نام اسلام برای رسیدن به منافع گروه و حزب. مسجد، اولی، یعنی سیاسی بودن را می‌خواهد؛ نه دومی و سیاست‌زدگی را.

سیاست‌زدگی مسجد را بی‌روح می‌کند؛ چون مسجد و موجودیت و تقدس آن را به خدمت اهداف یک گروه و منافع یک حزب درمی‌آورد. مسجد سیاست‌زده نه تنها راهی برای نجات و رستگاری اهالی‌اش نخواهد بود، بلکه پایگاهی می‌شود برای بدنام کردن دین و دینداران. مسجد سیاست‌زده مسجدی است که قدرت و قدرت‌گرایی در آن اهمیت دارد؛ نه عبودیت و بندگی خدا. مسجد سیاست‌زده

مسجد نیست. محل سجده و عبادت برای خدا نیست، محل اطاعت از منافع حزب و گروه و دسته است.

اما مسجد سیاسی مسجدی است که پرورش‌یافتگان آن ستارگانی می‌شوند برای هدایت؛ چراغ‌هایی می‌شوند برای راهنمایی مردم. نقل است که مرحوم آیت‌الله شهید سعیدی در جریان مبارزات انقلاب اسلامی در مسجد سخنرانی و روشنگری می‌کرد. ساواک او را تهدید که دیگر حق منبر رفتن ندارد. این شهید پرورش‌یافته مسجد و خادم مسجد ایستاده به سخنرانی می‌پرداخت. او را از ایستادن هم منع کردند. می‌نشست روی زمین و اهالی مسجد را آگاه می‌کرد. او را از حرف زدن با مردم منع کردند. روی سجده‌اش می‌نشست و با خدا حرف می‌زد؛ حرف‌های سیاسی، حرف‌هایی که نشانه‌های خدا روی زمین را نمایان می‌کرد. حرف‌ها رو به آسمان و برای خدا بود، ولی مخاطبش اهل مسجد بودند. این می‌شود مسجد سیاسی. مسجدی که سیاست اسلام و اسلام سیاسی برایش اهمیت دارد، نه سیاست‌زدگی حزب و گروه و دسته‌ای خاص که می‌خواهند از اسلام علیه اسلام استفاده کنند ●

پی‌نوشت

۱. سوره ذاریات، آیه ۵۶.
۲. کلینی، الکافی، ج ۲، ص ۱۸.
۳. صحیفه امام، ج ۱، ص ۲۷۰.
۴. ۱۳۹۵/۵/۳۱.

دائم هم حواسش
به این بود که نکند
ذره‌ای آب هدر
برود یا لامپی روشن
بماند و اسراف
شود. می‌گفت آن
دنیا نمی‌توانم
جوابگو باشم

محترم مثل مسجد

ارتباط اخلاقی، شرعی و قانونی با خادم و توجه به مسئولیت‌های وی

امیرحسین محمودی

در بین این افراد همیشه آقای محمدی
برایم جالب بود. مرد میان سال با یک پیراهن
سفید مرتب و بوی گل محمدی. همیشه خدا
وقتی می‌دیدمش یک شکلاتی توی دستم
می‌گذاشت که هنوز طعم شیرین آن خاطرات

مسجد محله‌مان محل رفت و آمد
خوش اخلاق‌ترین آدم‌های محل بود. از
امام جماعت گرفته تا نمازگزار و خادم، همه
خوش‌رو بودند. اصلاً همین باعث شد که در
سنین کودکی جذب مسجد شوم.

شماره ۹
پاییز ۱۴۰۱

می‌گفت: خدا

مقام خادمی را به
اولیای خود داده
و حضرت ابراهیم
و اسماعیل علیهم السلام را
خادم خانه خود
دانسته

را حس می‌کنم. برخورد خوبش و ظاهر آراسته‌اش باعث جذب خیلی‌ها به مسجد شده بود. یک ساعت مچی خیلی دقیق داشت و ساعت همه اذان‌ها را حفظ بود. باد صبایی بود آن موقع‌ها برای خودش. هر سه نوبت دقیقاً سر وقت بلندگوی مسجد را روشن می‌کرد که قرآن و اذان پخش شود. خودش هم صدای خوبی داشت و اذان‌ها را بعضی وقت‌ها خودش می‌گفت.

آن موقع‌ها، ماه رمضان، دو ساعت مانده اذان مغرب تلاوت قرآن داشتیم در مسجد. یک روز از سر کنجاوی اصرار کردم که: «آقای محمدی اجازه بده من بمانم کمک کنم». بنده خدا اصرار مرا که دید، اجازه داد بعد از نماز ظهر بمانم کمکش کنم. به پدرم اطلاع دادم و ماندم. یک ظهر تا غروب، این مرد آن قدر زحمت کشید که من که فقط تماشا می‌کردم، خسته شدم؛ از جارو زدن و گردگیری مسجد گرفته، تا آب دادن گل‌های حیاط مسجد. دائم هم حواسش به این بود که نکند ذره‌ای آب هدر برود یا لامپی روشن بماند و اسراف شود. می‌گفت آن دنیا نمی‌توانم جوابگو باشم.

خلاصه آنکه زحمت‌هایش زیاد بود، ولی خودش راضی بود و می‌گفت: خدا مقام خادمی را به اولیای خود داده و حضرت ابراهیم و اسماعیل علیهم السلام را خادم خانه خود دانسته که نشان از جایگاه خاص این کار دارد. یک روز رفته بودم مسجد که شنیدم آقای محمدی کمردرد شدیدی گرفته و در

بستر افتاده. بعد از نماز دیدم حاج آقای جوادی امام جماعت مسجد دارد از دو نفر گله می‌کند. بعداً متوجه شدم که ظاهراً از خادم مسجد خواسته بودند که در ساخت و سازهای صحن مسجد کمک بدهد که یک کارگر کمتر بگیرند. این بنده خدا هم، هم به کارهای مسجد رسیده بود و هم مجبور شده بود در بنایی مسجد کار بکند. کمرش آسیب دیده بود. حاج آقای جوادی می‌گفت: آخه این بنده خدا خودش کلی زحمت برعهده‌اش هست، خدایی روا نیست شما هم این‌همه کار اضافه ازش می‌خواهید. حاج‌آقا آن روز کلی نکته پیرامون وظایف هیئت‌امنا در مورد خادم مسجد بیان کردند؛ از اینکه میادا در وقتی غیر از وقت‌های مشخص شده به او زحمت بدهید و... حتی به داستانی از مرحوم آخوند خراسانی اشاره کردند که:

در شبی از شب‌ها که همه به خواب رفته بودند، طلبه‌ای حلقه در منزل آخوند خراسانی را چندین بار کوبید. طولی نکشید که کسی در را باز کرد. وقتی در باز شد، آن طلبه دید آقای آخوند خودش هست که شالی سفید بر سر بسته و قلمی بالای گوش راست خود گذاشته است. آن شخص از تعجب فراوان نتوانست چیزی بگوید. آخوند خراسانی فرمود: سلام علیکم چه فرمایشی دارید؟ چه کمکی می‌توانم بکنم؟ طلبه جوان بعد از عذرخواهی از ایجاد مزاحمت گفت: همسرم می‌خواهد وضع حمل کند و چون در نجف تنها هستیم و منزل قابله را نمی‌دانم، به منزل

پرداخت کنیم گفت. مخصوصاً توصیه کرد که زمان بیماری، حواسمان بیشتر به آنها باشد تا نکند با حقوق کمی که دارند، رنج بیماری، آنها را آزار دهد. گفت: نباید او را مجبور می‌کردیم کاری را که وظیفه‌اش نیست، انجام بدهد. این حق الناس است که برای کاری که وظیفه‌اش در مسجد نبوده، او را به‌کار گرفته‌ایم.

چند وقت پیش یاد آقای محمدی مسجد محل قدیم‌مان افتادم؛ نمی‌دانم احوالش چطور است. امیدوارم سلامت باشد. ولی خادم مسجد ما و مساجد دیگر وظایف زیادی مثل نظافت مسجد و پخش اذان و مراقبت از اموال مسجد برعهده‌شان هست. پس روا نیست ما در هر جایگاهی، چه نمازگزار و چه هیئت‌امنا، خواسته‌های اضافی داشته باشیم؛ چون ممکن است یک خادم خوب مثل آقای محمدی محله ما آسیب ببیند یا اذیت شود. این خادم‌ها نعمتند، خدا نکند از دستشان بدهیم ●

شما آمده‌ام تا کمک بگیرم. سپس با کمال فروتنی خواهش کرد که مستخدم ایشان، او را به خانه قابله راهنمایی نماید.

آخوند فرمود: مستخدم نمی‌تواند بیاید، الآن وقت استراحت اوست، من خودم می‌آیم. طلبه جوان اصرار کرد که مستخدم را بیدار کند، اما آخوند به او فرمود: وقت کار مستخدم به پایان رسیده. او تا ساعت معینی از شب باید کار کند و الآن وقت استراحت اوست، یک دقیقه تأمل کنید خودم می‌آیم. اندکی بعد آخوند درحالی‌که عبائی به دوش انداخته و فانوسی به دست گرفته بود، از منزل بیرون آمد و همراه آن طلبه راهی دراز را طی کرد و از چندین کوچه و پس‌کوچه گذشت تا به منزل قابله رسید. قابله را دم در خواست و مشکل را برای او بازگو کرد و سپس به‌عنوان راهنما درحالی‌که فانوس در دست داشت، جلو افتاد و قابله را به منزل بیمار رسانید و آنگاه خود به منزل بازگشت. حاج‌آقا از اینکه حقوق آنها را به‌موقع

الآن وقت استراحت اوست، من خودم می‌آیم. طلبه جوان اصرار کرد که مستخدم را بیدار کند، اما آخوند به او فرمود: وقت کار مستخدم به پایان رسیده. او تا ساعت معینی از شب باید کار کند و الآن وقت استراحت اوست، یک دقیقه تأمل کنید خودم می‌آیم

عمران مسجد

یادداشت شفاهی مهندس فتحی
مدیر دفتر طراحی و فنی-مهندسی
مرکز رسیدگی به امور مساجد

به کوشش محمدجواد کریمی

بعد از تشکیل مرکز رسیدگی به
مساجد به دستور مقام معظم
رهبری، وجود مشکلات
عدیده ساختمانی در
مساجد، به ویژه مساجدی
که در اوایل انقلاب ساخته
شده بودند، آن هم به دلیل عدم

رعایت ضوابط فنی و مهندسی و نبود
مرجعی جهت ارائه مشاوره و راهنمایی و
تعامل با دستگاه‌های ذیربط، مراجعه ارباب
رجوع و هیئت امنای مسجد و ائمه محترم
جماعت به مرکز خیلی زیاد بود. مشکلاتی که
حادث می شد، گاه خطر جانی برای نمازگزاران
داشت و این هم باعث شد که این دفتر
تشکیل شود. حضور آقای مهندس احمدی

مدیریت

مهدی رزاقی طالقانی

مسئولیت‌پذیری و وفای به عهد در تعهدات مسجد

صفحه ۲۵

مرتضی عالمی

برای تمام سال برنامه داشته باشیم

صفحه ۲۹

سید روح الله دعائی

میزگردی در باب ضرورت خدمت‌رسانی

صفحه ۳۲

ساختمانی دارند، خدمتشان می‌رسیم و ارائه مشاوره می‌دهیم.

۲ راهنمایی مساجد جهت انجام امور بازسازی، تعمیرات، تخریب و نوسازی

زمانی مساجد می‌خواهند قسمتی از مسجد را بازسازی یا بهسازی کنند، قسمتی را تعمیرات کنند یا در مجموع می‌خواهند تخریب و نوسازی کنند. انجام امور اداری اش و مسیری را که باید طی کنند، خدمتشان ارائه می‌دهیم.

۳ بررسی نقشه‌های مساجد جدیدالاحداث و تخریب و نوسازی

مساجد شهرستان‌های استان تهران

در شهرستان‌های استان تهران اگر قرار است مسجدی ساخته شود یا پس

در این دفتر شکل و شمایل و ضوابطی به دفتر داد. از سال ۹۴ بنده در این دفتر مشغول به‌کار شدم و تمام تلاش‌مان بر این بوده که بتوانیم باری از روی دوش مساجد برداریم.

شرح وظایف

بازدید از مساجد دارای درخواست مالی و معاونت و مشاوره‌ای

همین‌طور که در بحث کمیته عمران عرض کردم، برخی مساجد بابت تعمیرات نیاز به مساعدت مالی دارند. ما از آن مساجد بازدید می‌کنیم و شناسنامه فنی و مهندسی تهیه می‌شود. مساجدی که درخواست مشاوره بابت برخی مسائل عمرانی و مشکلات

شماره ۹
پاییزه ۱۴۰۰

از دستاوردهای این تعاملات و ارتباطات این است که توانستیم داخل شهر تهران برای مساجدی که زمین آنها زیر هزار متر است، تراکم صد درصد برای طبقه همکف بگیریم

از ارائه مجوز تخریب و نوسازی، طرحش تهیه می‌شود. در دفتر ما این طرح بررسی می‌شود، باید با امان‌ها و الگوهای معماری اسلامی ایرانی مطابقت داشته باشد که این مطابقت را ما اینجا بررسی می‌کنیم. در صورت تأیید ما نقش مهر شده به مسجد عودت داده می‌شود برای ارائه به شهرداری و اخذ پروانه ساختمانی که مابقی کار انجام می‌شود.

حضور نماینده دفتر فنی-مهندسی مرکز در کمیته تخصصی بررسی طرح‌های مساجد و نماهای مذهبی شهر تهران

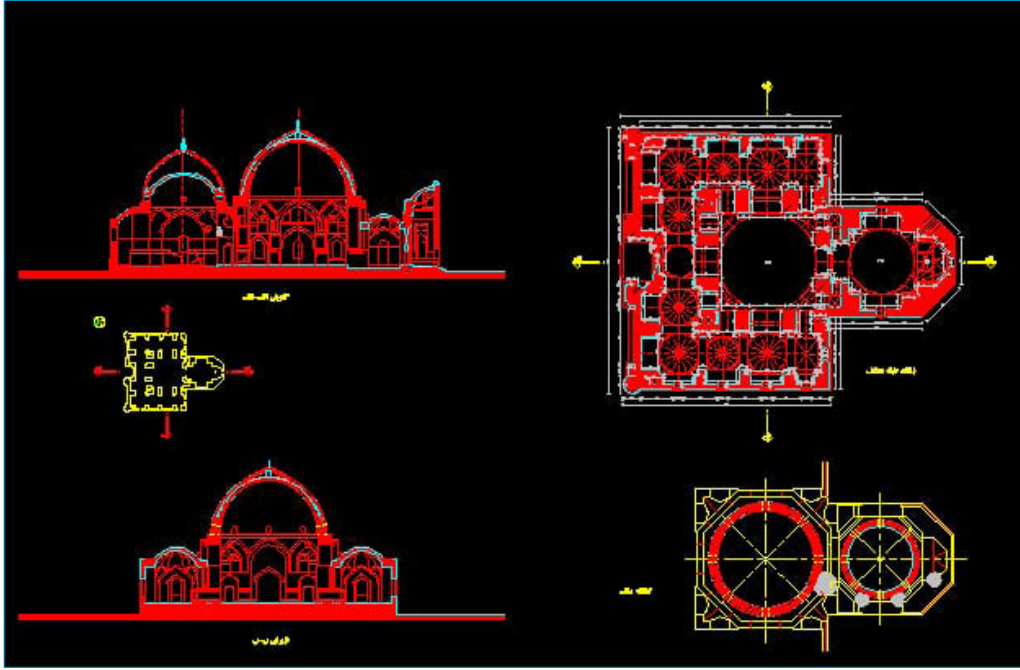
این یک دستاورد بسیار خوب و مهم برای مرکز بود. پس از پیگیری‌های فراوان، از اتلاف وقت و انرژی و هزینه جلوگیری کردیم؛ چون بررسی طرح و تأیید مساجد داخل شهر تهران، بعضاً شاید دو تا سه سال به طول می‌انجامد. طی تعامل با شهرداری‌ها و سازمان‌های ذیربط برای طراحی مساجد، توانستیم همه این سازمان‌ها را داخل شهرداری جمع کنیم و برای هر کدام یک نماینده در دفتر کمیته تخصصی بررسی طرح‌ها در نظر بگیریم. مساجد، شهرداری، آتش‌نشانی، اوقاف و تمام سازمان‌های ذیربط با مساجد، همه حضور دارند. هماهنگی بین آنها که دو تا سه سال طول می‌کشید، تقریباً می‌شود گفت به دو ماه تقلیل پیدا کرد و کار مساجد، یعنی بررسی طرح‌ها و تأیید آن خیلی راحت‌تر اتفاق می‌افتد.

ارائه نظریه کارشناسی به مساجد جهت رفع مشکلات و نواقص ساختمانی

در برخی موارد مساجد نیاز به مشاوره دارند. پس از حضور کارشناس متخصص ما در محل و بررسی مشکلات ساختمانی، صلاح بر این دیده می‌شود که حتماً هیئت‌امنا و امام جماعت محترم مسجد، داخل دفتر تشریف داشته باشند و در دفتر ارائه مشاوره، چگونگی انجام کار و به سرانجام رساندن کار بحث شود و راهنمایی‌های لازم به آنها داده شود و قضیه ختم به خیر شود.

ارتباط با شهرداری، نهادها و دستگاه‌های مرتبط با مساجد

چه داخل شهر تهران و چه در سطح استان تهران، ما ارتباط خیلی خوبی با شهرداری‌ها و نهادهای مرتبط با مساجد داریم. از دستاوردهای این تعاملات و ارتباطات این است که توانستیم داخل شهر تهران برای مساجدی که زمین آنها زیر هزار متر است، تراکم صد درصد برای طبقه همکف بگیریم. یعنی اگر مسجدی زیر هزار متر باشد، طبقه همکفش که معمولاً بحث شبستان اصلی و مردانه هست، به صورت کامل می‌تواند شبستان طراحی کند. یا اینکه ده درصد و نهایتاً دویست متر از زمین مساجد زیر دو هزار متر به بحث تجاری مساجد جهت خوددرآمدزایی اختصاص پیدا کند. حتی در زمان آقای قالیباف توانستیم بخشودگی

عوارض نوسازی و مالیات مساجد را بگیریم تا مساجد دیگر به چنین مشکلی برنخورند.

ثبت شناسنامه فنی و مهندسی مساجد در سامانه سجم (سامانه جامع مساجد)

پس از اینکه از مسجد بازدید شد و شناسنامه فنی-مهندسی مسجد برای طرح در کمیته عمران و بررسی نواقص ساختمانی مسجد و ارائه گزارش تهیه شد، این شناسنامه داخل سامانه سجم به صورت پرونده الکترونیک ثبت می‌شود. جهت دسترسی ریاست محترم مرکز و بررسی ساختمان مسجد، نوع عملکرد هیئت‌امنا و امام جماعت به‌منظور نگهداری از ساختمان مسجد یا فعالیت‌های عمرانی مورد بازدید قرار می‌گیرد.

تهیه و تولید محتوا در ارتباط با طراحی مساجد

نمونه‌اش کتاب معیارهای طراحی و جزوه استقرار نظام فنی و مهندسی است. متأسفانه داخل کشور، مهندسين آرشیتکت یا همان طراح برای طراحی مساجد خیلی کم داریم. هستند مهندسين عزیزی که علاقه خیلی زیادی به طراحی مساجد دارند، ولی متأسفانه کتاب جامعی جهت طراحی مسجد وجود ندارد. تقریباً از سال ۸۹ و ۹۰ شروع به جمع‌آوری یک سری اطلاعات کردیم که بیش از چهل مهندس روی این مطالب کار کردند. چکیده آن در سال ۹۴ به اسم کتاب معیارهای طراحی به چاپ رسید. خوشبختانه می‌توانیم بگوییم که کمیسیون ماده ۵ شهرداری هنگام ارائه طرح تفصیلی منطقه ۲۲ تهران به شهرداری مکلف کرده برای انجام هرگونه کار بر روی زمین‌های با کاربری مذهبی، مرجعش حتماً کتاب معیارهای طراحی مرکز رسیدگی به مساجد باشد. جزوه استقرار نظام فنی-مهندسی در ارتباط با مساجد فعال و در حال

نباید در معماری مسجد نوآوری اتفاق بیفتد؛ چون معماری سنتی ما بسیار زیباتر و کارآمدتر است. ما نوآوری را می‌توانیم در بحث مصالح و سازه مساجد تعریف کنیم

شماره ۹
پاییزه ۱۴۰۰

مسجد اگر قرار است ساخته شود، حداقل در فاصله پانصد متری اش نباید مسجد دیگری باشد یا اینکه زمین مسجد نباید زیر سیصد متر باشد

بهره‌برداری هستند که اگر زمانی بخواهند قسمتی مثل آبدارخانه، سرویس‌های بهداشتی، شبستان، دفتر بسیج، یا هر کدام از قسمت‌های مختلف مسجد را تعمیر یا بازسازی کنند، ما استاندارد آن فضا را چه به لحاظ مالی، چه به لحاظ معماری و حتی آرایه‌ای خدمتشان توضیح دادیم و می‌توانند مساجد استفاده کنند.

۹ **ارائه نظریه در ارتباط با اختلاف مساجد و پیمانکاران**

بعضاً دیده شده در برخی مساجد، وقتی ارکان مسجد با پیمانکار قرار می‌بندند جهت انجام امور عمرانی و فعالیت‌های ساختمانی، پس از انجام یکسری از کارها متأسفانه به اختلاف نظر و مشکلات برمی‌خورند. ما اینجا ورود می‌کنیم، کارشناس‌هایمان می‌روند بررسی می‌کنند. اینکه چقدر از عملیات انجام شده، هزینه‌ای که باید انجام می‌شد، و در هر زمینه‌ای که مربوط به مسائل ساختمانی باشد و به مشکل برخورد داشته باشند، ما آنجا ارائه نظر می‌کنیم و پس از آن به معاون محترم حقوقی ارجاع داده می‌شود.

۱۰ **بررسی مصالح نوین ساختمانی جهت احداث مساجد، گنبد، گلدسته یا مصالح مورد نیاز جهت سبک‌سازی سازه مسجد**

در بحث نوآوری معتقد هستیم که نباید در معماری مسجد نوآوری اتفاق بیفتد؛ چون معماری سنتی ما بسیار زیباتر و کارآمدتر است. ما نوآوری را می‌توانیم در بحث مصالح و سازه مساجد تعریف کنیم.

۱۱ **پیگیری دستورالعمل‌های جدید و مباحث مقررات ملی ساختمان، و نحوه اخذ پروانه ساختمانی**

این موارد به صورت تحقیقاتی و در تعامل با سازمان نظام فنی-مهندسی و شهرداری اتفاق می‌افتد.

۱۲ **مکان‌یابی احداث مساجد جدید**

ما یکسری مقررات و قوانین جاری داخل مرکز داریم؛ مثل اینکه مسجد اگر قرار است ساخته شود، حداقل در فاصله پانصد متری اش نباید مسجد دیگری باشد یا اینکه زمین مسجد نباید زیر سیصد متر باشد؛ زیرا مساجد نیاز به سرویس‌های بهداشتی، آبدارخانه و صحن دارند. به خاطر همین زمین‌های زیر سیصد متر قابل قبول نیستند و جهت مکان‌یابی هم یکسری قوانین هست که باید رعایت شود که این کار را ما انجام می‌دهیم و کارشناس را جهت بررسی می‌فرستیم •

مسئولیت وقتی
خودآگاه و آگاهانه
توسط انسان
پذیرفته شود، آن
وقت وجه قانونی
می یابد

طلاق غیابی مسئولیت

درباره مسئولیت پذیری و وفای به عهد در تعهدات به مسجد

مهدی رزاقی طالقانی

نماز مغرب و عشا تمیز می‌کرد و علف‌های هرز را می‌چید یا آینه‌های سرویس بهداشتی مسجد را تمیز می‌کرد و خلاصه فعالیت‌های داوطلبانه او باعث شده بود تا اعتباری در مسجد پیدا کند که لایق آن هم بود. این چند ماه فعالیت در مسجد باعث شد به مرور اعضای هیئت‌امنا امور مهم‌تری به او واگذار

سال‌ها پیش آقایی به شکل مشتاقانه در مسجد محله برای پیشبرد کارها فعالیت می‌کرد و داوطلبانه مسئولیت بخش‌هایی از کارهای مسجد را به عهده گرفته بود. اموری که او در پی انجام آنها بود، امور فرعی فعالیت‌های مسجد بود. طبیعتاً اما در انجام آنها کوشا بود، او باغچه مسجد را پیش از

مسئولیت‌هایی

که در مسجد فرد

در قالب عضو

هیئت‌امنا برعهده

می‌گیرد، از جنس

مسئولیت قانونی

نیست و وجه

اخلاقی و دینی دارد

که طبعاً برای انسان

مؤمن بیش از قانون

باید الزام‌آور باشد

کنند و او در انجام این فعالیت‌ها هم موفق بود، یکی دو سالی که گذشت چند تن از اعضای هیئت‌امنا مسئولیت‌های خود را به او واگذار کردند و با کوهی از فعالیت‌های نامتجانس او در مسجد مشغول فعالیت شد. این واگذاری مسئولیت که با هماهنگی امام جماعت مسجد هم صورت می‌پذیرفت به مرور امور مسجد را دچار اختلال کرد و صدای اهالی مسجد درآمد. دیگر سنگ روی سنگ در مسجد بند نبود و حتی آنها که قصد داشتند مسئولیت خود را درست انجام دهند، وظایفشان با آقای داوطلب دچار تداخل شد و وضعیت کاملاً به هم ریخت. امام جماعت مسجد که این وضعیت را مشاهده کرده و علت را دریافته بود، یک روز شخصاً با همه اعضای هیئت‌امنا تماس گرفت و از آنها خواست حتماً برای نماز به مسجد بیایند و پس از نماز در جلسه‌ای مهم در اتاق جلسات مسجد حاضر

شوند. مهمان آن جلسه آقای داوطلب بود که با دعوت امام جماعت به جلسه آمد. در همان ابتدای جلسه برق مسجد رفت و آقای داوطلب که به صورت نانوشتہ مسئول برق مسجد هم بود، در تاریکی از جای خودش بلند شد و به سمت در خروجی رفت و هم‌زمان یکی از اعضای هیئت‌امنا که به صورت رسمی مسئول امور برق مسجد بود هم به شکلی طبیعی از جا برخاست و به سمت در خروجی رفت. در آستانه در خروجی دو نفر ایستادند و یکدیگر را نگاه کردند. چند ثانیه‌ای مکث کافی بود که امام جماعت مسجد از آنها بپرسد: «مسئول برق مسجد کیست؟». جواب دادن برای هر دو سخت بود؛ چراکه یکی مسئولیت را به اجبار و غیررسمی پذیرفته و دیگری هم نامتعهدانه مسئولیتش را واگذار کرده بود. به هر صورت عضو هیئت‌امنا با صدای آرام گفت: «بنده». امام جماعت آقای داوطلب

“
در مسجد که اوج
تبلور مدیریت
و تدبیر مؤمنان
است، وقتی
شخصی مسئولیت
می‌پذیرد، در واقع
خود را پایبند به
اصول اخلاقی و
اجتماعی و انسانی
ساخته است و
وفای به عهد
و انجام درست
مسئولیتش در
مسجد، بیانگر رشد
و کمال انسانی او
خواهد بود

انجام آن وظیفه است و نه مسئولیت واگذار کردن بدون در نظر گرفتن شرایط. در نهایت هم این دو عزیز با اینکه قطعاً نیتشان خیر بوده، در درون مسجد به معصیت افتادند». منظور امام جماعت مسجد دروغی بود که ناخواسته آنها گفته بودند و دلیل انجام آن هم اشتباه در پذیرش و واگذاری مسئولیت بود.

برق مسجد که وصل شد و هر دو فرد به جلسه بازگشتند، امام جماعت به روی هیچ‌کدام نیاورد که دچار خطا شده‌اند؛ اما هر دو فرد را از مسئولیت‌های رسمی در مسجد میرا کرد و بعد از پایان جلسه به صورت خصوصی این موضوع را به آنها گفت.

مسئولیت از جمله مفاهیمی است که همیشه با انسان از هبوط تا به امروز همراه بوده است. در انجام هر فعلی به محض اینکه از انسان و رفتارش سخن گفته می‌شود، این

را خطاب قرار داد و گفت: «پس شما کجا می‌روید؟». مرد داوطلب که نه می‌توانست بگوید که مسئول است و نه می‌توانست بلند شدنش را توجیه کند، گفت: «من برای کمک به ایشان می‌روم».

عضو هیئت‌امنا برای تلطیف فضا رو به امام جماعت گفت: «بنده از ایشان خواستم که با من بیایند». به هر صورت هر دو از اطاق خارج شدند.

امام جماعت به یکی دیگر از اعضای هیئت‌امنا گفت که در اتاق را ببندد و او هم همین کار را به سرعت انجام داد و جلسه در غیاب آن دو فرد ادامه پیدا کرد.

امام جماعت با ذکر یک صلوات جمع را آماده شنیدن سخنانش کرد و گفت: «دستور قطع برق مسجد را من دادم تا شما ببینید که مسئولیت‌پذیری در تعهدات به مسجد، نه پذیرش مسئولیت بدون در نظر گرفتن توان

شماره ۹
پاییز ۱۴۰۱

انسان بر حسب
مقام خلیفگی
خداوند روی زمین
دارای مسئولیت
ذاتی است و مؤمن
از آن جهت که
از این مسئولیت
آگاه است
مسئولیت‌های
خود را لازمه شأن
خلافتی که خدا
به او عطا فرموده
می‌بیند و در
تمامی امور سعی
بر مسئولیت‌پذیری
دارد

مفهوم نیز بایش به میان می‌آید. انسان‌ها در هر محیطی مسئولیت خاص خود را دارند و ناگزیر به نحوی با این مفهوم سروکار دارند. مسئولیت آدمی گاه نسبت به خانواده‌اش است و زمانی نسبت به جامعه‌اش، و به صرف انسان بودن و اجتماعی بودن، آدمی در همه احوال مسئول رفتار خود می‌باشد. مسئولیت با انسان چنان عجین است که حتی نسبت به حیوانات و محیط زیست نیز مسئول است. بی‌توجهی به این مفهوم به‌گونه‌ای انسان را دچار خودخواهی کرده و پیوند خویش را در رابطه با عناصر و عواملی که به نحوی در سرنوشتش مؤثرند سست می‌نماید. اینها نسبت انسان با مسئولیت‌هایی است که برحسب انسان بودن برعهده دارد و ترک آن به‌نوعی کاهش اعتبار انسانی او به شمار می‌رود.

اما مسئولیت وقتی خودآگاه و آگاهانه توسط انسان پذیرفته شود، آن وقت وجه قانونی می‌یابد که با عنوان مسئولیت قانونی از آن یاد می‌شود و برای فرد تعهد و التزامی برای پاسخگویی به قانون به وجود می‌آورد که هم در قالب قانون کیفری و هم در قالب قانون مدنی قابل تعریف است.

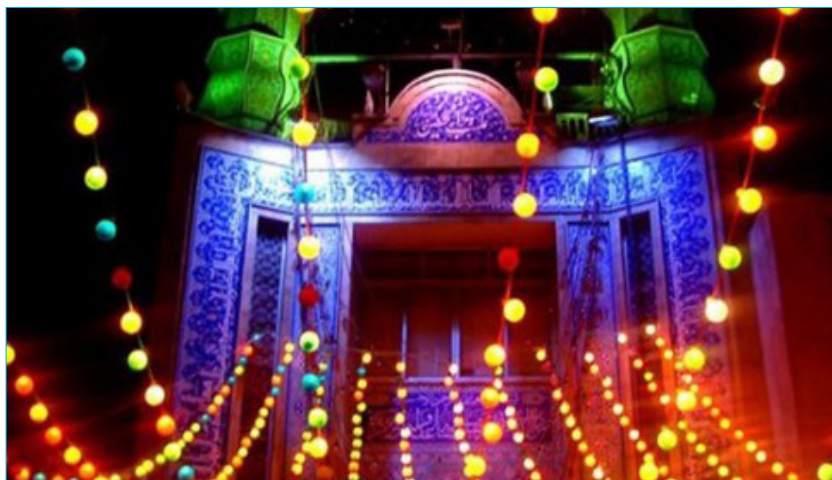
مسئولیت‌هایی که در مسجد فرد در قالب عضو هیئت‌امنا برعهده می‌گیرد، از جنس مسئولیت قانونی نیست و وجه اخلاقی و دینی دارد که طبعاً برای انسان مؤمن بیش از قانون باید الزام‌آور باشد.

انسان بر حسب مقام خلیفگی خداوند

روی زمین دارای مسئولیت ذاتی است و مؤمن از آن جهت که از این مسئولیت آگاه است مسئولیت‌های خود را لازمه شأن خلافتی که خدا به او عطا فرموده می‌بیند و در تمامی امور سعی بر مسئولیت‌پذیری دارد. مؤمن مسئولیت دینی دارد و مسئولیت دینی انسان را تعیین‌کننده همه مسئولیت‌های اخلاقی، اجتماعی، انسانی و این جهانی او می‌بیند. به سخن دیگر پایبندی انسان به آنچه دین از او می‌خواهد، در همان حال مبتنی بر همه پایبندی‌های اخلاقی، اجتماعی و انسانی اوست.

در مسجد که اوج تبلور مدیریت و تدبیر مؤمنان است، وقتی شخصی مسئولیت می‌پذیرد، در واقع خود را پایبند به اصول اخلاقی و اجتماعی و انسانی ساخته است و وفای به عهد و انجام درست مسئولیتش در مسجد، بیانگر رشد و کمال انسانی او خواهد بود.

رشد و کمال انسان، چه از لحاظ روحی و فردی و چه از لحاظ اجتماعی و دینی، به مسئولیت‌پذیری او ارتباط دارد؛ زیرا اهتمام افراد نسبت به اداره و مدیریت امور و واکنش مسئولانه نسبت به پدیده‌های پیرامون خویش، رشد اخلاقی و انسانی را در بر خواهد داشت و در موقعیتی چون مسئولیت هیئت‌امنایی به لحاظ افزایش رفاه مؤمنان، نمازگزار و تسکین روانی مهمانان خانه خدا، فوق‌العاده تأثیرگذار خواهد بود ●

به افق مسجد

برای تمام سال برنامه داشته باشیم!

مرتضی عالمی

باید توجه داشت

که می‌توان این کارکردها را در هر مسجدی گسترش داد. مثلاً کارکردهای فرهنگی، مذهبی، اجتماعی، سیاسی، علمی، ورزشی، تبلیغی، مهارتی، آموزشی و حقوقی

برای رسیدن به افق و جایگاه واقعی مساجد، بی‌شک ابزار آن مورد نیاز است؛ ابزاری که فرایند دستیابی را تسهیل می‌کند و زمان رسیدن را کوتاه می‌نماید. علاوه بر این تأثیرگذاری را بیش از روش‌های معمول می‌کند و هزینه‌ها را نیز کاهش می‌دهد. این ابزارها علاوه بر اینکه برای انسان ضروری است، مجموعه‌ها و سازمان‌های فرهنگی را نیز شامل می‌شود. یکی از این ابزارها برنامه‌ریزی است. برنامه‌ریزی برای دستیابی به اهداف در کوتاه‌مدت و بلندمدت ضروری است. برنامه‌ریزی موجب تنظیم منابع، در نظر گرفتن ظرفیت‌ها، در نظر گرفتن اهداف و استفاده

هر نهاد فرهنگی دارای ظرفیت‌های متعددی مانند ظرفیت‌های فرهنگی، سیاسی، اقتصادی، مذهبی و... است. در میان این مراکز فرهنگی کمتر جایی را می‌توان یافت که مانند مسجد دارای ظرفیت‌هایی عظیم در حوزه‌های مختلف و متعدد باشد. علاوه بر این ظرفیت‌ها، تنوع و گستردگی مراجعه‌کنندگان به مساجد نیز از ظرفیت‌هایی است که موجب تفاوت این نهاد مقدس با سایر مراکز و نهادها می‌شود. هدف‌گذاری در مساجد نیز می‌تواند طیف وسیعی از اهداف را نمایان سازد که شامل تربیت انسان موحد، برگزاری مراسم مذهبی، آموزش‌های متعدد، خیریه و... می‌شود.

شماره ۹
پاییز ۱۴۰۰

شیوه هزینه‌کرد در برنامه‌ریزی‌های بلندمدت تأمین منابع مالی هدفمندتر خواهد شد و منابع جدید را به منظور دستیابی به اهداف برنامه می‌توان اضافه نمود

بهینه از فرصت‌ها می‌شود تا بیشترین و مؤثرترین راه‌ها را برگزینند. بی‌شک قبل از برگزاری هر رویدادی برنامه‌ریزی لازم و تقسیم وظایف صورت می‌پذیرد. سین برنامه‌ها مشخص و مطابق آن اجرا می‌شود. اما می‌توان برای یک سال یا بلندمدت‌تر برنامه‌ریزی منسجمی داشت که در آن اهداف مشخصی هدفگذاری می‌شوند و برنامه‌ها برای تمام مخاطبان مسجد در نظر گرفته می‌شود. بنابراین لازم است به منظور انجام برنامه‌ریزی یکساله پیش از هر چیز نسبت به احصا اهداف بلندمدت و کوتاه‌مدت، منابع، ظرفیت‌ها، فرصت‌ها، مخاطبان و برنامه‌های قابل اجرا و... اقدام نمود و آنها را در جدولی یادداشت کرد.

به منظور برنامه‌ریزی به این نکات توجه کنید:

اهداف کوتاه‌مدت: اهدافی که دستیابی به آنها هدف نهایی یک مسجد نیست؛ بلکه اهدافی است که در میان مدت دستیابی به آن می‌تواند موجبات نیل به اهداف بلندمدت را فراهم آورد؛ اهدافی مانند برگزاری منظم نمازهای جماعت، برگزاری منظم مراسم مذهبی، افزایش جمعیت نمازگزاران و پرشورتر کردن مراسم.

اهداف بلندمدت یک مسجد چه می‌تواند باشد؟ اهدافی که می‌توان آن را هدف غایی ایجاد مسجد در عصر پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و مرکزیت‌بخشی به آن دانست. مثلاً تبدیل شدن به مهم‌ترین مرکز اجتماعی در محله، منطقه یا شهر، و تربیت نیروهای جوان مبتنی بر آموزه‌های اصیل اسلامی.

کارکردها

هر آنچه در یک مسجد می‌توان به آن اقدام نمود و اجرایی کرد. این مسئله کاملاً بستگی به ظرفیت‌های منطقه‌ای و بومی هر مسجد دارد. اما باید توجه داشت که می‌توان این کارکردها را در هر مسجدی گسترش داد. مثلاً کارکردهای فرهنگی، مذهبی، اجتماعی، سیاسی، علمی، ورزشی، تبلیغی، مهارتی، آموزشی، و حقوقی. باید توجه کرد که در یک برنامه‌ریزی بلندمدت کارکردهای مختلف مسجد بیشتر می‌تواند خود را نمایان سازد؛ در صورتی که در برنامه‌ریزی‌های کوتاه‌مدت، کارکردهای مسجد ممکن است نادیده گرفته شود.

منابع مالی در یک مسجد که شامل کمک‌های خیرین، حمایت‌های مردمی، موقوفات، مستغلات مسجد و... می‌شود. شیوه هزینه‌کرد در برنامه‌ریزی‌های بلندمدت تأمین منابع مالی هدفمندتر خواهد شد و منابع جدید را به منظور دستیابی به اهداف برنامه می‌توان اضافه نمود. درحالی‌که در نگاه‌های کوتاه‌مدت به نوعی نگاه کفایت و اکتفا به منابع موجود حاکم است.

هزینه‌ها

هزینه‌های ماهیانه مسجد شامل مخارج عمومی مسجد، هزینه‌های مربوط به مراسم مذهبی و... می‌شود. صرفه‌جویی در هزینه‌ها به منظور حفظ منابع در برنامه‌ریزی‌های سالیانه بیشتر خواهد بود.

فرصت‌ها

عبارتند از بسترهای مختلف زمان، مکان، ابزار و... که می‌توان با استفاده از آنها موجب توسعه و افزایش کیفیت برنامه‌های یک مسجد شد. برای مثال استفاده از مناسبت‌های مختلف مذهبی، استفاده از ظرفیت‌های جوانان در ارائه آموزش‌های مذهبی، مهارتی، وجود مراکز و سازمان‌های دولتی و غیردولتی برای حمایت از برنامه‌های فرهنگی فرصت‌هایی است که می‌توان در مساجد از آنها بهره‌مند شد. در فرصت‌های زمانی انتخاب برنامه‌ها متناسب با موضوعات زمانی می‌تواند در برنامه قرار گیرد.

مخاطبان

مسجد از جمله نهادهایی است که بیشترین طیف اجتماعی در آن حضور دارند. از کودکان تا پیرمردان، زنان و مردان، تحصیل‌کردگان و کم‌سوادان، متأهلان و مجردان و... داشتن برنامه برای همه طیف‌های حاضر در مسجد با در نظر گرفتن ظرفیت‌های زمانی می‌تواند تأثیرات مثبتی در مسجد داشته باشد.

برنامه‌های قابل اجرا

مجموعه برنامه‌هایی است که در فضای مسجد قابل اجراست. برنامه‌هایی که در هر مسجدی برگزار می‌شود، مانند سخنرانی، قرائت قرآن، برگزاری مراسم دعا و مراسمی که می‌توان برای اجرای آنها در مسجد برنامه‌ریزی کرد؛ برنامه‌هایی مانند کارگاه‌های

مختلف، برگزاری رویدادها و مسابقات منطقه/ محله/شهرمحور؛ و اجرای فعالیت‌های اقتصادی مانند اشتغال‌آفرینی، درآمدزایی و خیریه.

با در نظر گرفتن ارکان و عناصر برنامه‌ریزی که در بالا به آنها اشاره کرد، می‌توان به ارائه برنامه‌ها و زمان‌بندی متناسب با آن برای حداقل یک سال اقدام کرد. برای مثال پیش از آغاز سال نو شمسی یا پیش از ماه محرم سند یک‌ساله‌ای از آنچه که در یکسال آینده مسجد باید اتفاق بیفتد و می‌تواند رخ دهد را برنامه‌ریزی کرده و مسئولیت‌های پیگیری میان اعضای هیئت‌امنا تقسیم گردد. در تقویم آینده مسجد فرصت‌های اجرای برنامه و برنامه‌هایی را که می‌توان در آن روز اجرا کرد، لیست کنید و تصمیم بگیرید که کدام برنامه را با چه هزینه‌ای و با هدف‌گذاری بر روی کدام مخاطبان مسجد می‌خواهید برگزار کنید.

از نکات لازم در برنامه‌ریزی، در نظر گرفتن انسجام برنامه‌هاست. همه برنامه‌ها باید همدیگر را تکمیل کنند و جریان فرهنگی و تربیتی مسجد را به سمت واحدی سوق دهند. برای مثال اگر هدف‌گذاری مسجد افزایش حضور نمازگزاران در مسجد و تقویت نظام خانواده در محله است، فعالیت‌هایی که این هدف را تقویت می‌کنند بیشتر باید مورد توجه قرار گیرند و در برنامه‌ریزی‌های سالیانه مورد تأکید قرار گیرند تا از خلال مجموعه فعالیت‌ها به تقویت هدف عالی و نهایی خود دست یابند ●

شماره ۹
پاییز ۱۴۰۰

داشتن برنامه برای همه طیف‌های حاضر در مسجد با در نظر گرفتن ظرفیت‌های زمانی می‌تواند تأثیرات مثبتی در مسجد داشته باشد

شماره ۹
پاییز ۱۴۰۰

هدف مشترک

ائمه جماعات و هیئت امنای مساجد

میزگردی در باب ضرورت خدمت رسانی به مردم و جوانان

سیدروح الله دعائی

فعالیت‌های فرهنگی، اجتماعی و دینی مساجد در دوران انقلاب همیشه مورد توجه مردم و به‌ویژه نوجوانان و جوانان بوده است. با توجه به شرایط خاص این روزگار، هنر ائمه جماعات و اعضای هیئت امنای، همکاری و همیاری با هم است و باید هدف مشترک آنها جذب جوانان و مردم به سمت مسجد و همیاری و کمک‌رسانی دینی و اجتماعی و فرهنگی به آنان باشد. درآشنایی ائمه جماعات و غم‌خواری آنان با مردم در این شرایط خاص اقتصادی وظیفه کلیدی این عزیزان است.

نشریه امین میزگردی مجازی را با حضور حجت‌الاسلام زمانی، امام جماعت مسجد جامع امام حسین (ع) محله سعیدی اسلام‌شهر، حجت‌الاسلام تاجیک، امام جماعت مسجد حضرت فاطمه زهرا (ع) پاکدشت و حجت‌الاسلام امید قاسمی، امام جماعت مسجد جامع امام جعفر صادق (ع) شهرستان ملارد تشکیل داد و ضرورت خدمت‌رسانی به مردم و جوانان را با آنها به بحث گذاشت. آنچه در پی می‌آید حاصل این گفت‌وگوست.

”

زمانی: از ظرفیت‌های محلی، از مردم، از هیئات مذهبی محل، از افراد شاخص و تأثیرگذار در محله، استفاده کردیم و این عزیزان در امور مسجد و محله فعالیت می‌کنند و از نزدیک، خودشان شاهد جریان‌ات محله و مسجد هستند

برای شروع بحث، در ابتدا لطفاً

در مورد فعالیت‌های مسجدها

توضیحاتی بفرمایید.

حجت الاسلام زمانی: مسجد

جامع امام حسین علیه السلام محله

سعیدی واقع در اسلام شهر، با توجه به اینکه تنها مسجد این محله است، از جامعیت ویژه‌تری نسبت به سایر مساجد در محلات دیگر برخوردار است. عزیزان فعالیت‌های گسترده‌ای در مسجد انجام می‌دهند.

تیم‌های مختلفی از جوانان، نوجوانان و بزرگ‌ترها، از خواهران و برادران تشکیل داده‌ایم. کارگروه‌های مختلفی به صورت تخصصی در رده سنی‌های مختلف کار می‌کنند و فعالیت دارند. از ظرفیت‌های محلی، از

مردم، از هیئات مذهبی محل، از افراد شاخص و تأثیرگذار در محله، استفاده کردیم و این عزیزان در امور مسجد و محله فعالیت می‌کنند و از نزدیک، خودشان شاهد جریان‌های محله و مسجد هستند. فعالیت‌های مسجد ما با

مشارکت پایگاه بسیج، عموم مردم، خواص محله و نمازگزاران و کارگروه‌های تشکیل شده در کارگاه‌های تخصصی پیگیری می‌شود. این امور در شورای فرهنگی و شورای هیئت‌امنا مورد تصویب قرار می‌گیرد و عملیاتی می‌شود.

فعالیت‌های ما در عرصه‌های مختلف فرهنگی، مذهبی، سیاسی و حتی امنیتی، در حوزه‌های مسائل اجتماعی، خیریه و امور نیکوکاری و فضای رسانه و مجازی است که رقفاً مسائل را پیگیری می‌کنند و به سرانجام می‌رسانند.

حجت الاسلام تاجیک: مسجد

حضرت فاطمه زهرا علیها السلام یکی از

مساجد فرهنگی و به نام پاکدشت است که در کارهای فرهنگی، عمرانی و اجتماعی، همیشه پیش قدم بوده است. در مورد فعالیت‌های مسجد، ما فعالیت‌های اجتماعی، فرهنگی و قرآنی داریم که در ادامه عرض خواهیم کرد.

حجت الاسلام قاسمی: مسجد

جامع امام جعفر صادق علیه السلام

در سراسیاب شهرستان ملارد، جزء مساجد فعال از سال‌های قدیم به حساب آمده و شناخته می‌شود. در این مسجد هر سه وعده، نماز جماعت به صورت منظم برپا می‌شود و در مسجد به خاطر رفت و آمد

زیاد جوان‌ها و نمازگزاران در هر سه وعده معمولاً باز است. در این مسجد برنامه‌های قرآنی منظمی داریم که اشاره خواهیم کرد. برنامه‌های فرهنگی در مناسبت‌های مختلف، برنامه‌های خیریه‌ای داریم که حدود صد نفر

تحت پوشش مسجد ما هستند و ماهانه یا چهل روز یک بار کمک‌هایی به آنها می‌شود؛ حالا چه معیشتی، چه نیازمندی‌های دارویی و درمانی یا هر کمکی که در توانمان باشد.

در مناسبت‌هایی مثل شب‌های قدر، آزادی زندانی داشتیم. بخش مهمی از فعالیت‌های ما، فعالیت‌های دانش‌آموزی و تربیتی است که در بخش آقایان جدی‌تر شروع شده، در بخش خواهران هم ان شاء الله به زودی آغاز خواهد شد.

شماره ۹
پاییز ۱۴۰۰

قاسمی: حدود صد

نفر تحت پوشش

مسجد ما هستند و

ماهانه یا چهل روز

یک بار کمک‌هایی

به آنها می‌شود؛

حالا چه معیشتی،

چه نیازمندی‌های

دارویی و درمانی

یا هر کمکی که در

توانمان باشد

درباره فعالیت‌های فرهنگی تان در

مسجد نیز توضیحاتی بفرمایید.

حجت‌الاسلام قاسمی: ما در تمام مناسبت‌ها با دعوت از سخنرانان و کارشناس‌های مختلف، مراسم برگزار می‌کنیم؛ در مناسبت‌هایی مثل محرم، ماه مبارک، فاطمیه، ایام رجب، اعتکاف، شعبان و تمام مناسبت‌ها، ولادت‌ها، شهادت‌ها و مناسبت‌های ملی و مذهبی. غیر از آن به صورت ماهانه، برنامه‌های نشست بصیرتی داریم و با دعوت از اساتید خبره، چه شهرستانی، چه استانی، چه کشوری، از نظراتشان بهره‌مند می‌شویم.

همین‌طور برنامه‌های قرآنی منظم داریم که به شبه‌های قرآنی معروف است و قراء، اساتید و حفاظ کشوری و حرفه‌ای در جلسه ما حاضر می‌شوند. راهبری این جلسه هم با قاری بین‌المللی، استاد غلام‌نژاد است که برنامه بسیار خوب، اثرگذار و مفیدی برای شهرستان است.

حجت‌الاسلام تاجیک: فعالیت‌های فرهنگی مان بیشتر، مختص به قشر جوان و نوجوان است. شما وقتی وارد مسجد ما

فرهنگی مان شورای فرهنگی است. شورای فرهنگی با اعضای مشخص، جلساتی به صورت ماهانه و مستمر برگزار می‌کند. مناسبت‌ها، برنامه‌ها، ایده‌ها و طرح‌هایی که برای ماه آینده قرار است انجام شود و به ثمر برسد، پیشنهادهایی که از سمت کارگروه تخصصی فرهنگی به ما می‌رسد و دوستان در این شورا هر ایده و نظر و پیشنهادی داشته باشند، مورد بحث و گفت‌وگو قرار می‌گیرد، مصوب می‌شود و برای اجرا به کارگروه مربوط به خود ابلاغ می‌شود. اولین مسئله، شورای فرهنگی است. دومین مسئله، کارگروه فرهنگی مان است که متشکل از جوانان و نوجوانان است. در این کارگروه، طلاب نوجوان و جوان،

می‌شوید، فرق آن را با مساجد دیگر متوجه می‌شوید. در مساجد دیگر بیشتر افراد میانسال و سالخورده حضور دارند؛ ولی در مسجد ما دقیقاً برعکس است و بیشتر قشر جوان و نوجوان حضور دارند و اتفاقاً تمامی کارهای فرهنگی و اجتماعی و قرآنی و سیاسی که در مسجد برگزار می‌شود، همین بچه‌ها، خودشان کارهایش را انجام می‌دهند.

حجت‌الاسلام زمانی: ما در وهله اول، شورای فرهنگی مسجدمان را بسیار فعال کردیم و تکیه‌گاه مسائل

تاجیک: وقتی

وارد مسجد ما می شوید، فرق آن را با مساجد دیگر متوجه می شوید. در مساجد دیگر بیشتر افراد میانسال و سالخورده حضور دارند؛ ولی در مسجد ما دقیقاً برعکس است و بیشتر قشر جوان و نوجوان حضور دارند

اساس کار را در دست دارند. دوستان فعال در زمینه های قرآنی و فرهنگی و مداحی، سکاندار کارگروه فرهنگی هستند و آن را اداره می کنند. این اعضا، هم پیشنهاد و ایده پردازی می کنند و هم طرح عملیات و اجرای برنامه ها با این عزیزان است. علاوه بر اینکه از افراد فرهنگی تأثیرگذار در محله، از سازمان ها و نهادهای شهرستان، از سازمان فرهنگی و اجتماعی شهرداری، معاونت فرهنگی شهرداری و جبهه جنوب غرب استان، جبهه فرهنگی، از همه این عزیزان کمک دریافت می کنیم و در کارها مشارکت می کنند. پایگاه بسیج خواهران و برادران که دوستان فرهنگی هستند و کانون فرهنگی نورالزهراهای خود مسجد، تمام اینها در شورای فرهنگی حلقه هستند، کار انجام می دهند، فعالیت و ایده پردازی می کنند، طرح عملیاتی مصوب می کنند و برای عملیات در سطح محله و مسجد در قالب های مختلف، طرح ها و برنامه ها و مصوبات را به اجرا می رسانند. در زمینه های مختلف فرهنگی، قرآنی، هیئت، تربیتی، کار با جوان و نوجوان در مسائل تربیتی، اردوهای فرهنگی، کلاس های مرتبط با کار تشکیلاتی، آموزه های فرهنگی و شاخصه ها و مؤلفه های مختلف در حوزه فرهنگ و در قالب های مختلف، دوستان استفاده می کنند و بهره می برند و کار فرهنگی را پیش می برند.

صندوق مسجدتان چه خدماتی

ارائه می دهد؟

حجت الاسلام زمانی: مسجد جامع امام حسین علیه السلام یک صندوق خیریه دارد که بحمدالله از آن ثمرات زیادی عاید مردم و به ویژه نیازمندان و افراد بی بضاعت می شود. ما با جذب خیرین و کمک های این عزیزان، کمک های نمازگزاران و همچنین مسئولان شهرستانی موفق به ایجاد صندوق شدیم و این صندوق برای عموم مردم و کسانی است که احتیاج به وام دارند. کسانی که به مبلغی نیاز دارند که مشکشان مرتفع شود، نیازی هست برای اشتغال زایی، نیازی هست برای اینکه گرفتاری مردم مرتفع شود، ما از این صندوق برای این عزیزان وام با شرایط آسان در نظر گرفتیم و وام تقدیم شان می کنیم. این صندوق رسیدگی به نیازمندان و افراد کم بضاعت را به صورت ویژه مدنظر دارد و در خیلی از موارد، کمک های بلاعوض در اختیار افراد کم بضاعت قرار می گیرد. گاهی در قالب نقدی صورت می گیرد و در بعضی موارد به صورت غیرنقدی است؛ یعنی خودمان برای افراد بی بضاعت و کم بضاعت اقلامی تهیه می کنیم و به صورت بسته معیشتی در اختیارشان قرار می دهیم. گاهی از صندوق برداشت می کنیم و به شکل نقدی کمک می کنیم.

بحمدالله این صندوق فعال است و افرادی که با مسجد ارتباطی نداشتند و با فضای مسجد بیگانه بودند یا اصلاً تفکر ضدمسجدی و مخالفت با مسائل مذهبی داشتند، افرادی که گرایش به احزاب سیاسی مختلفی دارند که

زمانی: مناسبت‌ها،

برنامه‌ها، ایده‌ها و طرح‌هایی که برای ماه آینده قرار است انجام شود و به ثمر برسد، پیشنهادهایی که از سمت کارگروه تخصصی فرهنگی به ما می‌رسد و دوستان در این شورا هر ایده و نظر و پیشنهادی داشته باشند، مورد بحث و گفتگو قرار می‌گیرد

آن لباس‌ها را برمی‌دارند و استفاده می‌کنند. در مناسبت‌هایی مثل عید غدیر و عید قربان، سعی‌مان بر این است که حتماً قربانی داشته باشیم.

طرح بعدی این است که به مردم گفته‌ایم صدقه‌هایشان را، حتی به مقدار کم، به مسجد بیاورند. صدقه‌ها را خرد خرد جمع می‌کنند و آخر هر ماه آنها را تقسیم می‌کنیم.

حجت‌الاسلام قاسمی: مسجد

ما صندوق قرض الحسنه ندارد.

ولی حدود صد نفر تحت پوشش داریم که به صورت ماهانه یا چهل روز یک بار به آنها کمک معیشتی یا هر نوع کمکی که در توان باشد تقدیم می‌کنیم.

از برگزاری مراسم بفرمایید.

حجت‌الاسلام تاجیک: الحمدلله

مراسم پرشوری مخصوصاً در اعیاد

برگزار می‌کنیم. سعی می‌کنیم برنامه‌های بسیار مفصلی برای حضرات معصومین بگیریم. بیرون مسجد در کنار دو شهید گمنامی که در حیاط مسجد هستند، سعی می‌کنیم مراسم بسیار عالی بگیریم و الحمدلله بازخورد بسیار خوبی داشته و مردم هم استقبال کرده‌اند.

حجت‌الاسلام زمانی: مراسم

مسجد در حوزه‌ها و قالب‌های

مختلفی صورت می‌گیرد. ما برای همه اقشار مردم و مخاطبان در قالب‌های مختلف برنامه داریم. بعضی از مراسم‌ها در سطح محله برگزار

انقلابی نیستند، وقتی به مشکل خوردند و از صندوق مسجد به راحتی وام دریافت کردند و با چهره خوب مسئولان مسجدی مواجه شدند، گرایش و ذهنیتشان نسبت به مسجد تغییر کرد و نمازگزار مسجد شدند. خودشان کار راه‌انداز شدند و حالا در این جبهه کمک می‌کنند. این یک برداشت فرهنگی بود که ما از این صندوق در مسجدمان شاهدش بودیم.

حجت‌الاسلام تاجیک: ما

صندوق قرض الحسنه نداریم،

ولی مجموعه خیریه‌ای به نام خیریه حضرت فاطمه زهرا علیها السلام وجود دارد که افراد ناتوان، بی‌بضاعت، فاقد سرپرست یا بدسرپرست را تحت پوشش داریم. در این خیریه اقلام فرهنگی، خواروبار، ارزاق (مثل برنج، روغن، رب، ماکارونی، گوشت و مرغ) و بعضاً مایحتاج و وسایل زندگی برای افرادی که تحت پوشش مسجد هستند فراهم می‌کنیم.

وسایل زندگی را هم بعضاً موردی تهیه می‌کنیم. چند باری جهیزیه تقبل کردیم، سیسمونی دادیم. برخی مشکل مالی دارند، مثلاً یخچالشان سوخته که برایشان یخچال تهیه کردیم. گاز یا چیزی بوده که مورد نیاز زندگی‌شان بوده، چون تحت پوشش مسجد بودند و بی‌بضاعت، خدمتشان تقدیم کردیم.

خیریه ما از لحاظ لباس و پوشاک هم به افراد تحت پوشش خود کمک می‌کند. طرحی گذاشتیم که لباس‌ها را در مسجد دسته‌بندی و بسته‌بندی می‌کنیم و در قسمت خاصی می‌گذاریم. مردمی که نیاز دارند، خودشان

تاجیک: طرحی

گذشتیم که لباس‌ها را در مسجد دسته‌بندی و بسته‌بندی می‌کنیم و در قسمت خاصی می‌گذاریم. مردمی که نیاز دارند، خودشان آن لباس‌ها را برمی‌دارند و استفاده می‌کنند

می‌شود. یک‌سری جشن‌ها، اعیاد غدیر، نیمه شعبان و جشن‌های بزرگمان در سطح محله، بوستان‌ها و پارک‌های محله خیلی مجلل و بسیار قوی برگزار می‌شود. حتی دعای کمیل را در ماه مبارک رمضان در پارک‌ها برگزار می‌کنیم. برای برخی از مراسم‌ها مثل اربعین حسینی در سطح محله برنامه داریم که توسط دسته‌های عزاداری، به همت عزیزان هیئات مذهبی محله‌مان در خیابان برگزار می‌شود. مراسم‌های مختلفی با عنوان «آبروی محله» در ایام کرونا آغاز شد. برای تمام شهدای محله‌مان در روز شهادتشان مراسم ویژه‌ای در کوچه شهید و منزل شهید به اسم یادواره شهدا و به اسم آبروی محله می‌گیریم تا به شهیدان و شهدا ادای احترام کرده باشیم. ویژه‌برنامه‌هایی طبق نیاز و اقتضائات خاص نوجوان‌ها برگزار می‌شود؛ مثل اردوهای زیارتی، اردوهای تفریحی، و استفاده از مجموعه‌های آبی مانند آپارک. برخی مراسم و هیئت‌ها در خود مسجد انجام می‌شود. دعای کمیل، ندبه، زیارت عاشورا و... در مسجد برگزار می‌شود. چون الحمدلله جوان و نوجوان

در مسجد زیاد هست، سانس‌های مختلفی از سالن‌های ورزشی، زمین چمن مصنوعی فوتبال، سالن فوتسال و والیبال را کرایه می‌کنیم تا عزیزان بهره‌مند شوند و استفاده کنند. مراسم بزرگ سال مثل محرم، فاطمیه، ماه مبارک رمضان، بسیار پرشور و قوی با دعوت از مداحان و ذاکرین مطرح شهرستانمان برگزار می‌شود.

حجت‌الاسلام قاسمی: تمام مراسم در طول سال به صورت روتین وجود دارد. غیر از آن، مناسبت‌ها و مراسمی به صورت اقتضایی پیش می‌آید، مثلاً این ایام، مباحث بصیرتی و جهاد تبیین داریم که سعی می‌کنیم به نحو احسن برگزار شود و از اساتید خبره که قدرت اقناع‌سازی دارند، دعوت می‌کنیم.

رابطه اعضای هیئت‌امنا با رئیس هیئت‌امنا چیست؟
برایمان بیشتر از چالش‌ها بگویید.

حجت‌الاسلام تاجیک: هیئت‌امنا با ما رابطه‌شان بسیار خوب است و

قاسمی: این ایام، مباحث بصیرتی و جهاد تبیین داریم که سعی می‌کنیم به نحو احسن برگزار شود و از اساتید خبره که قدرت اقتناع‌سازی دارند، دعوت می‌کنیم

داشتند باشند. به‌علاوه اعضای هیئت‌امنا همه در پایگاه بسیج، دارای سمت هستند و عضو شورای پایگاه هم هستند. این کار نهایت تعامل و انسجام و اتحاد را رقم زده و ما در بین اعضای محترم هیئت‌امنا، از عزیزان قدیمی و کسانی که در محله صاحب‌چهره و سرشناس هستند استفاده کرده‌ایم.

در جمع هفت نفره هیئت‌انامیان از پیرغلامان اهل‌بیت، دو سه نفر از سالخوردگان، و دو نفر میانسال هستند و تقریباً از دو سه نفر جوان هم بهره می‌بریم. سعی کردیم این تعامل و تعادل را حفظ کنیم. بحمدلله رابطه بین انامیان خیلی خوب است، همه با انسجام و اتحاد پشت هم و کنار هم هستیم و بحمدلله در اداره مسجد، چیزی کم نمی‌گذاریم.

حجت‌الاسلام قاسمی: ارتباط اعضای هیئت‌امنا با هم و با امام جماعت، ارتباط خوب و دوستانه و براساس اعتماد متقابل است. چالش خاصی نیست. همان مسائلی است که در همه مساجد معمولاً وجود دارد؛ ولی سعی کردیم فضای مسجد، فضای برادرانه و مؤمنانه باشد ●

چالشی نداریم. سعی کرده‌ایم با مدیریت بتوانیم از هیئت‌امنا به‌عنوان بازوهای امام جماعت استفاده کنیم. هیئت‌امنا وقتی ببینند که امام جماعت به آنها بها می‌دهد و آنها را مورد احترام قرار می‌دهد و اکرامشان می‌کند و از آنها نظر می‌خواهد، سعی می‌کنند همراه باشند.

حجت‌الاسلام زمانی: ما مدل جدیدی ارائه کردیم که بحمدلله موفق بودیم و این مدل را حتی به مسئول محترم ناحیه امور مساجد و مسئول محترم سپاه پاسداران شهرستان مان پیشنهاد دادیم تا از آن برای سایر مساجد و محله‌ها و پایگاه‌های بسیج بهره ببرند.

ما در مسجدمان این قالب را قرار دادیم که مسئول محترم پایگاه بسیج محله‌مان یکی از اعضای ثابت هیئت‌امنا می‌شود؛ یعنی فرمانده پایگاه، عضو هیئت‌امناست و امام جماعت مسجد، جانشین فرمانده پایگاه در پایگاه بسیج است. این اوج تعامل را می‌رساند و تقریباً دو مجموعه را یکسان حرکت می‌دهد و باعث می‌شود این دو مجموعه در یک قالب و یک برنامه حرکت کنند و انسجام بیشتری

پرونده ویژه

صَلَّى اللهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

قلبِ رسول

نور را چه می توان نامید؟

بیان صفات حضرت فاطمه زهرا ع
مبتنی بر روایات نامگذاری ایشان

مرتضی عالمی

مادر!

وقتی که صدایش می زنی، تمام وجودت
پر از آرامش می شود. تصویرش در مقابل
چشمانت نقش می بندد. صدایش در گوش
طنین می اندازد، دقیقاً صدای همان لحظه

سید رضا گوهری

غبار مرگ بر ذهن های مردم مدینه

صفحه ۴۳

سیده زهرا علیزاده

حرکت های اجتماعی زنان از خاستگاه مسجد

صفحه ۵۰

میثم کریمانی

سبک شناسی دفاع از ولایت با توجه به خطبه فدکیه

صفحه ۵۶

۶۶
حالا اگر مادری،
مادر همه مادرها
باشد، قضیه خیلی
فرق می‌کند. مادر
همه مادرها و
همه پدرها و همه
بچه شیعه‌ها، حتی
اگر مادر پدرش
باشد، قلب پدرش
باشد

فرق نمی‌کند او را چگونه صدا بزنی. هر جور که
بگویی مادر صدایش کرده‌ای. خدا هم وقتی
می‌خواست نامش را برگزیند، فاطمه را مادر
دید برای هر کس که او را دوست داشت. مادر
که باشی دیگر نمی‌توانی فرزندان را در عذاب
بینی. در روایت آمده است که پرسیدند: چرا
فاطمه را فاطمه نامیدند؟ پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله
پاسخ دادند: «دخترم را فاطمه نامیدند، زیرا
خداوند او را و هر کس که او را دوست بدارد، از
آتش جهنم رهایی بخشیده است».^۴

می‌گویند وقتی قیامت شد، در میان
پیشانی هر شخص می‌نویسند مؤمن یا
کافر. حضرت زهرا علیها السلام روز قیامت در جلوی
در جهنم می‌ایستند. دقیقاً لحظه‌ای که به

که مادرانه صدایت می‌زند و نامت را می‌گوید.
گرمای دستانش را حس می‌کنی، از همان
وقتی که می‌خواستی از خیابان عبور کنی و
دست تو را میان دستانش می‌گرفت و تو دیگر
با خیال راحت از خیابان رد می‌شدی تا آن
موقع که پیر شده و دستانش پر از چین و
چروک بود و تو کسی شده بودی برای خودت.
و تو باز هم دستانش را می‌گرفتی تا خیالت آرام
شود از هر خیالی.

حالا اگر مادری، مادر همه مادرها باشد،
قضیه خیلی فرق می‌کند. مادر همه مادرها
و همه پدرها و همه بچه شیعه‌ها، حتی اگر
مادر پدرش باشد.^۱ قلب پدرش باشد؛^۲ راضی
بودنش موجب رضایت پدرش باشد؛^۳ دیگر

خداوند او را و هر کس که او را دوست بدارد، از آتش جهنم رهایی بخشیده است

گناهکاران به خاطر گناهانشان می‌گویند به سوی جهنم بروید، به پیشانی گناهکاران نگاه می‌کند و می‌بیند که دوستدار اهل بیت علیهم‌السلام هستند. پس می‌فرماید: «خداوند! ای مولای من! تو مرا فاطمه نامیدی و به من وعده دادی که هر کس مرا و فرزندانم را دوست بدارد و از ما پیروی کند، از آتش جهنم او را دور نگه می‌داری. وعده تو حق است و تو هرگز خلف وعده نمی‌کنی. پاسخ می‌شنود: من تو را فاطمه نامیدم و وعده‌ام حق است... هر کس را دیدی در پیشانی‌اش نوشته شده مؤمن، دست او را بگیر و داخل بهشت کن».^۵ مادر اگر فاطمه باشد، تا در جهنم می‌آید تا نگذارد فرزندان رنجی بکشند. او را فاطمه نامیدند، زیرا از بدی‌ها و از هر شری دور شده است.^۶ او مادر خوبی‌هاست. می‌درخشید و نورش در تمام مدینه، خانه‌به‌خانه می‌رفت و اهل آسمان نورش را همچون نور کواکب می‌دیدند. وقتی مردم مدینه از حضرت رسول پرسیدند این نور چیست، او نشانی خانه فاطمه علیها‌السلام را داد. نور وجودش اما دل‌های همه نیکوسیرتان را البریز از محبت کرد. برای همین هم او را زهرا نامیدند.^۷ «خدا نور فاطمه را قبل از آنکه زمین و آسمان خلق شود آفرید». وقتی پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم این را می‌فرمود، مردم پرسیدند: یعنی او از جنس انسان نیست؟ حضرت پاسخ دادند: او حوریه انسیه است. قبل از آنکه «آدم» خلق شود، نوری بود که از نور خدا خلق شده بود. آنگاه آن نور در سینه پیامبر مکرم قرار داده شد. در این هنگام بود

که جبرائیل به پیامبر می‌گوید که او را در زمین «فاطمه» و در آسمان «منصوره» می‌نامند. در زمین فاطمه نامیده شد برای اینکه پیروان و شیعیان خود را از آتش نجات می‌دهد و دشمنانش از محبت او محروم خواهند بود، و در آسمان به این جهت منصوره است که خدا فرمود: «در روز قیامت، مؤمنان از نصرت و یاری خدا خشنود می‌شوند، و خداوند هر که را خواهد یاری کند». مقصود از نصرت خدا برای مؤمنان، همانا شفاعت و امداد فاطمه برای شیعیان و دوستدارانش می‌باشد.^۸ تو فقط فاطمه نبودی برای خدا، تو بهترین خلقت خدا بودی و برای همین تو را صدیقه، مبارکه، طاهره، زکیه، راضیه، مرضیه، محدثه و زهرا، مطهره، علیمه، معصومه، فاضله، رشیده، مهدیه نامید.

مادر جان، تو را دوست داریم. ما در هر خوشی و ناخوشی نام تو را بردیم. در آن روز که ما را یاری رسی نیست، تو به فریاد ما برس ●

پی‌نوشت

۱. اربلی، کشف الغمه، ج ۱، ص ۴۳۸.
۲. محمدباقر مجلسی، بحار الانوار، ج ۲۴، ص ۷۴.
۳. همان، ج ۳۶، ص ۳۰۸، ج ۷۸، ص ۲۵۴، ج ۴۳، ص ۱۷۰؛ دلائل الإمامة، ص ۴۵.
۴. إعلام الوری بأعلام الهدی، ج ۱، ص ۲۹۱.
۵. محمدباقر مجلسی، بحار الانوار، ج ۴۳، ص ۱۴.
۶. همان، ص ۱۰.
۷. همان، ص ۱۶.
۸. همان، ص ۴.

غبار مرگ بر ذهن‌های مردم مدینه

سیدرضا گوهری

از پیامبر ﷺ شد و غمی بزرگ بر دل‌های مسلمانان باقی گذاشت.

وقتی صحبت از اتفاقات صدر اسلام و هیاهوی آن روزهای سرنوشت‌ساز می‌شود و وقتی به جستجو و پژوهش صفحات تاریخ می‌پردازیم و در لابه‌لای نقل‌های تاریخی دنبال حقیقت می‌گردیم، برای حق‌جویان و حق‌طلبان سؤالات متعددی پیش می‌آید که چطور این

هنوز دو ماه از آخرین حج پیامبر اکرم ﷺ و ابلاغ اکمال و اتمام دین در غدیر نگذشته بود که وجود نورانی پیامبری کریم و دلسوز بر هدایت بشریت رحلت نمودند. در همین

زمان درحالی‌که اهل بیت ﷺ داغدار این مصیبت عظمی بودند، در سقیفه بنی‌ساعده حرکتی دیگر در جریان بود؛ جریان‌هایی که مبدأ انحرافی عظیم و بدعتی نابخشودنی در اسلام، پس

“

چطور مردم مدینه که تجربه سالیان زیادی همزیستی با پیامبر را داشته و روزها و اوقات مختلف رفتار ایشان را با اهل بیت ﷺ دیده‌اند، تمام آنچه را که دیدند، فراموش کردند؟

وقایع رخ داده است و کسی حق را تشخیص نداد؟ یا چگونه شد که حق مظلوم واقع شد و این اتفاقات انگیزه‌ای برای عمل و دفاع از حق در دل کسی ایجاد نکرد؟ در این میان افرادی که در جامعه در بین مؤمنان، فعالیت‌های اجتماعی و فرهنگی دارند، از دو جهت، این سؤال برایشان ایجاد می‌شود:

۱- یکی برای شناخت مسائل اجتماعی و حل معضلات پیش‌رو در جامعه
۲- دیگری برای شناخت وقایع و الگوپذیری از اهل بیت علیهم‌السلام جهت شناخت حق و دفاع از آن در دل جامعه

یکی از این سؤالات این است که چطور مردم مدینه که تجربه سالیان زیادی همزیستی با پیامبر را داشته و روزها و اوقات مختلف رفتار ایشان را با اهل بیت علیهم‌السلام دیده‌اند، تمام آنچه را که دیدند، فراموش کردند؟ آنها که در ایام نزول آیه تطهیر رفتار پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم را با اهل بیت علیهم‌السلام شاهد بوده‌اند^۱ و دیدند که ایشان در مقابل منزل، به آنها با خطاب «السلام علیکم یا اهل بیت النبوه» سلام می‌دادند و آنان را دعوت به نماز می‌نمودند. مردمی که تا آن زمان در هر جا لازم بود، در راه دین خدا با همه مشکلات، سعی در همراهی پیامبر داشتند و در برخی صحنه‌ها از مال و زندگی^۲ و در بعضی موارد از آسایش و رفاه^۳ و حتی از جان^۴ خود گذشتند، چرا اکنون در برابر این حوادث نمی‌توانند

کاری کنند و دست یاری برای خروج از این اوضاع پیچیده نمی‌دهند؟ نه تنها دست یاری نمی‌دهند، حتی برخی از آنها به پیاده‌نظام اجرای دستورهای باطل علیه خاندان رسول اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم تبدیل شده‌اند. به هر صورت حوادث پیچیده صدر اسلام ابعاد مختلفی داشته است.

۱ مسائل داخلی جامعه اسلامی مانند سنت‌های جاهلی و قبیله‌گرایی که پیش از این قرآن خطر ظهور مجدد آنها را داده بود،^۵ به این مسائل دامن می‌زد.

۲ جریان‌های داخلی نفاق که ادعای تصاحب قدرت را داشتند، همواره مترصد اوضاع بودند تا بتوانند مسیر قدرت را به سمت خود بکشانند. این افراد حتی در حوادث روزهای آخر عمر شریف پیامبر نیز نافرمانی‌هایی در جهت مخالفت با دستورهای آن حضرت انجام دادند.

۳ در این مسیر دشمن قسم خورده^۶ همه انبیا و مؤمنان نیز بیکار نبوده و در بین خواص و عوام مشغول خناسی بوده است. دیگر دشمن که به تعبیر روایات دشمن‌ترین دشمنان معرفی^۷ شده، در این میان زمینه‌ساز و حتی انگیزه‌ساز برای اقدام یا عدم اقدام بوده است. امیرالمؤمنین علیه‌السلام نیز ریشه فتنه‌ها را همین هوای نفس‌هایی دانسته‌اند که تبعیت می‌شوند.^۸

جریان‌های داخلی
نفاق که ادعای
تصاحب قدرت را
داشتند، همواره
مترصد اوضاع
بودند تا بتوانند
مسیر قدرت را
به سمت خود
بکشانند

زبان‌رسان (سکوت در مقابل باطل)؛
عامل سوم: فاصله گرفتن از قرآن.

طبق کلام صریح ایشان دو عامل بالا جامعه را به سکوت و انفعال کشانده بود و علت آن را هم فاصله گرفتن از قرآن می‌دانند که باعث شده بود حق را نشناسند و دل‌هایشان زنگار بگیرد. از طرفی بدون بررسی و صرفاً به خاطر برخی جنبه‌های حرف باطل، آن را اصل قرار داده و بقیه موارد را با آن می‌سنجیدند و دیگر از کلام اصلی و حق، به نوعی رویگردان شده بودند و فرصت توجه به حق و پرداختن به آن را نداشتند. حضرت در ادامه می‌فرمایند: آیا در قرآن تدبیر نمی‌کنید؟ تا با این سخن جامعه را به سمت قول حق رهنمون سازند. در پایان حضرت صدیقه علیها السلام برای آنها روشن کردند که اگر در مقابل اعمال آنها چشم‌پوشی کنید، قطعاً نابودی را می‌بینید ●

پی‌نوشت

۱. اهل بیت علیهم السلام در قرآن و حدیث، ج ۱، ص ۸۲، ۸۹.
۲. در هجرت از مکه به مدینه و استقبال انصار از مهاجر.
۳. در شعب ابی طالب
۴. در جنگ‌ها.
۵. «أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ». سوره آل عمران، آیه ۱۴۴.
۶. «قَالَ فَيَعُودُ إِلَيْكَ لِأَعْوَابِنَهُمْ أجمعين». سوره ص، آیه ۸۲.
۷. وژام بن ابی فراس، تنبیه الخواطر، ج ۱، ص ۲۵۹.
۸. نهج البلاغه، خطبه ۵۰.

دشمنان خارجی که تا آن زمان هرگاه درصدد ضربه زدن به مسلمانان برآمدند ضربات مهلکی خوردند، اکنون دندان تیز کرده بودند تا بتوانند ضربه‌ای بزنند. رحلت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله جامعه را در بهت و حیرت فرو برده بود. در چنین شرایطی که بسیاری از عوام دچار تردید شده و خواص نیز تحت تأثیر شرایط اجتماعی، تهدیدات و تحمیق‌ها، دست از اقدام کشیده بودند، حضرت صدیقه کبری علیها السلام بود که در میدان از هیچ تلاشی دریغ نکردند و در عرصه تبیین اوضاع برای عموم مردم تلاشی بی‌سابقه رقم زدند.

یکی از اقدامات ایشان برای تبیین، حضور در مسجد النبی و ایراد سخنرانی عمومی بود. نکته‌ای کلیدی در این سخنان وجود دارد. ایشان در آنجا پس از گفت‌وگویی مفصل و هنگامی که ابوبکر همه تقصیرها را گردن مردم انداخت، رو به عموم مردم می‌کنند و به عواملی اشاره می‌کنند که باعث فراموشی و غفلت و سکوت مردم شده است:

«فَالْتَفَتَتْ فَاطِمَةُ إِلَى النَّاسِ وَقَالَتْ: مَعَاشِرَ النَّاسِ الْمُسْرِعَةِ إِلَى قَبْلِ الْبَاطِلِ الْمُغْضِيَةِ عَلَى الْفِعْلِ الْقَبِيحِ الْخَاسِرِ أَفَلَا يَتَذَبَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا».

عامل اول: خیلی سریع به سمت حرف‌های باطل رفتید (شتابزدگی در پذیرش باطل)؛
عامل دوم: چشم‌پوشی از کار زشت

گوهری در بهشت، پویا و باننده

مروری بر ضرورت حضور زنان در مسجد

زینب رحمتی

الوهیت و رشد فردی و جمعی و اجتماعی مسلمانان بوده است. به همین دلیل پایگاه اصلی حرکت اسلام و پیامبر از مسجد شکل گرفته و نقش کلیدی مسجد به عنوان محور حرکت های اجتماعی انکارناپذیر بوده، بلکه به آن تأکید و برای آن برنامه ارائه شده است. در دورانی که به رسم و اعتقاد جاهلیت به زنان ارزشی نمی دادند و نهایتاً به عنوان

از ابتدای اسلام نقش انسان در فضای زندگی اجتماعی با توجه به طبیعت اجتماعی و زیست جمعی او، از اصول و برنامه و راهبرد گرفته تا احکام مختلف این نقش، بیان شده است. اصلاً محور حرکت پیامبر برای بازگشت هویت انسانی در اجتماع بر محور حرکت الهی و تلاش برای رها ساختن از جاهلیت و وابستگی به پستی های دنیا و اتصال به

”
یکی از مهم ترین کارکردهای مسجد عبارت است از فراهم آوردن محیط عبادی. حضور زنان در مسجد موجب برگزاری پرشورتر مراسم عبادی در مسجد خواهد بود

و فرهنگی بر آنان وارد نمی‌سازد.

مسجد دارای شبکه‌ای از مؤمنان است که هر فعالیتی را به صورت فرد به فرد توسعه می‌دهد و در جامعه فراگیر می‌سازد. بنابراین هر اقدامی، هرچند کوچک، در نظام اجتماعی مسجد توسعه و برکت می‌یابد.

به حرکت دخترگرمی رسول خدا، سیده زنان، حضرت زهرا علیها السلام توجه کنید که به پیروی از روش پدرش، در تبیین مسائل پیش‌آمده برای جامعه اسلامی در مسجد با حالتی خاص حاضر شدند و در آنجا با مردم گفت‌وگو نمودند و سخنرانی فرمودند. حرکت اعتراض اجتماعی به منظور آگاه‌سازی مردم در محیط امن مسجد و استفاده از شبکه نشر اجتماعی حاضر در آن می‌تواند به خوبی چهار وجه تمایز بالا را برای ما روشن سازد.

حرکت زنان در نشر معارف دینی در بستر مسجد، پیش از انقلاب اسلامی و ارائه آموزش‌های معرفتی، سیاسی، فرهنگی و مبارزاتی جهت مبارزه و مقابله با حکومت منحوس پهلوی، از جمله فعالیت‌های موفق زنان در بستر مسجد می‌باشد که به خوبی شکوفا شدن توانمندی‌های زنان در بستر اجتماعی را به نمایش می‌گذارد.

پس از انقلاب و در دوران دفاع مقدس نیز حضور پررنگ زنان در مسجد به منظور پشتیبانی از رزمندگان، نمونه موفق از این حضور است.

حال در عصر ما و با توجه به ویژگی‌های جامعه، پیشرفت امکانات، افزایش آگاهی

یک ابزار به آنها نگاه می‌شد و برای آنان ارزشی قائل نبودند، اسلام به زنان به عنوان نیمی از اعضای جامعه توجه کرد، به آنان هویت بخشید و نقش فردی و اجتماعی آنان را نه تنها تبیین کرد، بلکه برای رساندن آنان به جایگاهشان برنامه و ایده ارائه کرد و پیامبر مأمور اجرای آن بود.

یکی از جایگاه‌های ایفای نقش زنان در جامعه با توجه به اهمیت و کارکرد اجتماعی آن می‌تواند مسجد باشد. مسجد می‌تواند در هویت بخشی و حتی بازتابی هویت اصلی و واقعی و الهی زنان مفید باشد. لذا پیامبر از همان ابتدا در برنامه‌های مختلف، فضای اجتماعی را برای حضور زنان، آن هم به طور صحیح و بجا و براساس برنامه دین آماده کرده بودند. مسجد از جهاتی دارای ویژگی‌های متمایز و برجسته‌ای برای حضور زنان جهت نقش‌آفرینی است.

محیطی است برساخته از مفاهیم و ارزش‌های اسلامی که در آن روح آدمی جلای یابد و فعالیت‌ها رنگی الهی می‌یابند.

افراد حاضر در مسجد با توجه به فضای معنوی و الهی آن در تلاشند از نظر اخلاق دینی و عمل به دستورهای آن از یکدیگر سبقت بگیرند و دعوت‌کننده براساس اعمال خود به دین خدا باشند. بنابراین محیطی امن برای زنان فراهم است.

فعالیت‌هایی که در مسجد شکل می‌گیرد، عمدتاً مطابق با روحیات و توانمندی زنان است و فشار مضاعف اجتماعی

۶

با توجه به

ویژگی‌های زندگی شهری و محدودیت‌های برگزاری هیئت‌های خانگی و مراسم در آپارتمان‌ها، مساجد یکی از مهم‌ترین بسترها برای ایجاد ظرفیت برگزاری گردهمایی‌های زنان برای این هدف می‌باشد

زنان: با توجه به ویژگی‌های زندگی شهری و محدودیت‌های برگزاری هیئت‌های خانگی و مراسم در آپارتمان‌ها، مساجد یکی از مهم‌ترین بسترها برای ایجاد ظرفیت برگزاری گردهمایی‌های زنان برای این هدف می‌باشد.

۳ برگزاری کلاس‌های آموزشی و مهارتی ویژه بانوان در مسجد:

به‌مثابه دانشگاهی می‌تواند محلی برای آموزش‌های مختلف علمی، عقیدتی، معرفتی باشد؛ آموزش‌های احکام، سبک زندگی اسلامی، عقاید، قرائت قرآن و... علاوه بر این فراگیری مهارت‌های مختلف از طریق شرکت در دوره‌های مهارت‌آموزی شامل خیاطی، قالی‌بافی، نقاشی، صنایع دستی و... نیز می‌تواند به توانمندسازی نمازگزاران حاضر در مسجد کمک کند.

۴ ایجاد صندوق‌های خانگی و خیریه در مسجد: توانمندسازی مالی و کمک

به خانواده‌های حاضر در مسجد نیز از جمله ظرفیت‌های موجود مسجد می‌باشد.

اجتماعی و افزایش ظرفیت‌ها و کارکردهای مسجد، زنان می‌توانند از این بستر به‌عنوان جایگاه ایفای نقش اجتماعی خویش بهره ببرند و جامعه را نیز بالتبع از آن بهره‌مند سازند. این فعالیت‌ها علاوه بر توسعه فردی نمازگزاران موجب توسعه اجتماعی آنان نیز می‌شود. بدین منظور پیشنهاد‌های زیر جهت حضور زنان در مسجد و ایفای نقش آنها ارائه می‌شود.

۱ حضور در مسجد و اقامه نماز به جماعت همراه با خانواده: یکی از مهم‌ترین

کارکردهای مسجد عبارت است از فراهم آوردن محیط عبادی. حضور زنان در مسجد موجب برگزاری پرشورتر مراسم عبادی در مسجد خواهد بود. علاوه بر این زنان می‌توانند بهترین دعوت‌کنندگان برای حضور خانواده و فرزندان در بستر مسجد و بهره‌مندی از مزایای معنوی، مادی، فردی و اجتماعی این حضور شوند.

۲ برپایی جلسات معنوی ویژه بانوان شامل قرائت قرآن، دعا، هیئت‌های

”
از فعالیت‌هایی که می‌توان در صورت وجود ظرفیت‌های مادی در مسجد پیگیری کرد، ایجاد مشاغل در بستر فضای مسجد به منظور حمایت از زنان سرپرست خانوار است

۶

زنان در مسجد همواره می‌توانند دانش خود را افزایش دهند و با ایجاد حلقه‌های مطالعاتی پیرامون یک مسئله به مباحثه و مطالعه درباره آن بپردازند

۸ برنامه‌ریزی جهت حضور مشاور متخصص و امین در حوزه خانواده و تربیت فرزند: در میان نمازگزاران حاضر در مسجد افرادی با توانمندی‌های متعددی وجود دارند. از جمله می‌توان به توانایی مشاوره در میان افراد حاضر در مسجد اشاره کرد. به‌کارگیری این افراد می‌تواند احتیاج زنان نیازمند مشاوره را در بستر فضای امن مسجد تأمین نماید.

۹ راه‌اندازی گروه‌های تسهیلگر ایجاد مشاغل خانگی: از فعالیت‌هایی که می‌توان در صورت وجود ظرفیت‌های مادی در مسجد پیگیری کرد، ایجاد مشاغل در بستر فضای مسجد به‌منظور حمایت از زنان سرپرست خانوار است.

۱۰ راه‌اندازی گروه‌های تولید محتوا در فضای مجازی: زنان با توجه به فراغت زمانی بیشتر می‌توانند به تولید محتوا و مدیریت شبکه‌های اجتماعی منطبق با موضوعات متعدد علمی، فرهنگی و... در فضای مسجد بپردازند ●

۵ کمک به حل معضلات بانوان آسیب‌دیده اجتماعی یا در معرض آسیب: زنان حاضر در مسجد با شبکه‌ای از مرتب‌ترین خود در خارج از مسجد امکان شناسایی آسیب‌های اجتماعی و بانوانی را که در معرض این آسیب‌ها هستند، دارا می‌باشند. بنابراین با استفاده از خیرین و آگاهان حاضر در مسجد می‌توان به حل معضلات و مشکلات این بانوان کمک کرد.

۶ همیاری و همدلی اجتماعی با اهالی محله و شهر با محوریت بانوان: همفکری و ایده‌پردازی برای حل مشکلات و معضلات اجتماعی محله یا شهر، با نگاه متناسب به حوزه دختران و زنان، می‌تواند توسط زنان مسجدی به‌صورت یک رویداد یا کارگاه مورد بررسی قرار گیرد.

۷ تشکیل حلقه مطالعاتی و علمی ویژه بانوان: زنان در مسجد همواره می‌توانند دانش خود را افزایش دهند و با ایجاد حلقه‌های مطالعاتی پیرامون یک مسئله به مباحثه و مطالعه درباره آن بپردازند.

حرکت‌های اجتماعی زنان از خاستگاه مسجد

سیده زهرا علیزاده

زن در ادوار مختلف تاریخ همواره در چالش هویت‌یابی بوده است. در حالی که یکی از محورهای حرکت و تحول در جامعه حضور زن در کنار مردان است، اما نگاه جوامع و ملل مختلف به زن، غالباً منفی بوده است. در منطقه جزیره العرب نیز نگاه منفی به زن وجود داشت که با ظهور اسلام نگاه جدیدی به زن شکل گرفت.

اسلام زنان را نه تنها در ارزش مساوی با مردان می‌داند، بلکه برای آنان وظایف و رسالت‌های اجتماعی ویژه‌ای معین می‌سازد. در صدر اسلام نیز زنان جامعه پیامبر در بسیاری از امور اجتماعی همپای مردان مشغول فعالیت بوده‌اند.

حضور اجتماعی زن و ایفای نقش در جامعه با ظهور اسلام آغاز گشت و پیوند زن و هویت اجتماعی در مسجد تبلور عینی یافت. مسجد همواره محل حضور زنان و تعاملات اجتماعی سیاسی آنان بوده است. زمان بیعت اهالی مدینه با پیامبر نیز زنان برای بیعت در مسجد

حضور پیدا کردند و اولین و مهم‌ترین فعالیت سیاسی اجتماعی خود را در مسجد النبی رقم زدند.

۶۶

حضور خدیجه علیها السلام
در مسجد و نماز
خواندن پشت سر
پیامبر نمایی از
حضور اجتماعی
زنان در مسجد در
صدر اسلام است

ایجاد باب النساء در مسجد النبی برای زنان

پس از بیعت زنان با پیامبر، ایجاد در اختصاصی در مسجد النبی به نام «باب النساء» توسط پیامبر برای رفت و آمد زنان به مسجد تنها نمونه‌ای از اهتمام پیامبر به حضور زنان در مسجد را نمایان می‌سازد (باب النساء دری در سمت شرق مسجد النبی است که بعد از باب جبرئیل قرار دارد و پیامبر به دختران و زنان امر می‌کرد که از آن در خارج شوند). همچنین اختصاص «باب النساء» به رفت و آمد زنان و نهی مردان از عبور و مرور از آن نشان از اهمیت کیفیت حضور زنان در مسجد دارد. حضور زنان در مسجد به رشد و تعالی آنان کمک می‌کند و می‌توانند عقیقانه رسالت‌های اجتماعی خود را نیز انجام دهند.

حضور خدیجه علیها السلام در مسجد

پس از آغاز دعوت رسمی پیامبر، تا مدت‌ها ایستادگی و مقاومت در راه پیامبر و اعلام حمایت از اسلام، همان نماز جماعت سه‌نفره‌ای بود که یکی از آن سه نفر خدیجه علیها السلام بود. هرکه می‌خواست رشد دعوت پیامبر را ببیند و حامیان پیامبر را بشناسد، اوقات نماز را رصد می‌کرد تا ببیند پیامبر چه تعداد از اهالی شهر را به اسلام جذب کرده است. لذا حضور زنان در مساجد و نماز جماعت از همان ابتدا به یکی از عرصه‌های ایفای نقش اجتماعی برای زنان مبدل شد.

حضور خدیجه علیها السلام در مسجد و نماز خواندن پشت سر پیامبر نمایی از حضور

اجتماعی زنان در مسجد در صدر اسلام است. علاوه بر اینکه نگاه اجتماعی اسلام به زن را نشان می‌دهد و پیوند اجتماعی زنان و پیامبر را در مسجد به خوبی به تصویر می‌کشد.

حضور زنان در جهاد صدر اسلام

یکی از مسائلی که توجه مسلمانان را در صدر اسلام به خود جلب کرد، جهاد بود. هر یک از مسلمانان به نحوی تلاش می‌کرد خود را به قافله یاران پیامبر خدا ملحق سازد. زنان نیز یکی از اقشاری بودند که شوق جهاد در راه خدا و یاری پیامبر را داشتند؛ اما عدم حضور در میدان نبرد آنها را از یاری رسول خدا منصرف نکرد و نقش اجتماعی خود را به خوبی ایفا کردند.

یکی از مهم‌ترین مسائل در جبهه‌های نبرد و جهاد، پشتیبانی و کمک‌های پشت جبهه و نگهداری از مصدومان و مجروحان است که اگر به آن توجه نمی‌شد، خسارات سنگینی به سپاه اسلام وارد می‌شد. زمانی که حکم جهاد فقط برای مردان واجب شد، شوق زنان در یاری پیامبر و نهضت اسلام، آنها را به سمت مسجد پیامبر بسیج کرد تا با همکاری یکدیگر بتوانند سپاه اسلام را یاری کنند.

در جریان جنگ خندق زنان در مسجد پیامبر خیمه‌ای برای درمان مجروحان افزایش داده بودند و علاوه بر رساندن آب و غذا به سپاه اسلام، مجروحان را به مسجد می‌آوردند و آنها را مداوا می‌کردند. زمانی که در جریان جنگ خندق سعد بن ابی وقاص بر اثر تیری

که به او اصابت کرده بود، مجروح شد، پیامبر فرمود او را به خیمه رفته در مسجد النبی ببرند تا از او مراقبت و مداواایش کنند.

حضور زنان در جهاد دفاع مقدس

با ظهور انقلاب اسلامی و بازخوانی نگاه حکومتی و اجتماعی اسلام، هویت اجتماعی زن رشد و ارتقا یافت و زنان در جامعه با حفظ عفت حضور گسترده تری یافتند. نگاه های راقی امام خمینی علیه السلام و امتداد آن در بیانات آیت الله خامنه ای موجب ظهور افقی تمدنی برای زنان گشت و موجب شد علاوه بر شئون فردی و خانه داری و تربیت فرزند، زنان در جامعه اسلامی جایگاه منحصربه فردی پیدا کنند.

اعتراضات مردان و زنانی که منجر به انقلاب گردید، پس از انقلاب به حفظ و صیانت از این گوهر گرانبها مبدل شد. هیچ زن و مردی نمی توانست نسبت به این آب و خاک و آنچه برایش خون ها ریخته شده بی تفاوت باشد. پیروزی انقلاب و آغاز جنگ تحمیلی بار دیگر محل آزمون زنان غیور و مجاهدی بود که فرمان حضور در خط مقدم متوجه آنان نبود؛ اما آنان که برای انقلاب ماه ها و روزها مشغول مبارزه بودند، در برابر حمله دشمن بعضی سکوت و دست روی دست گذاشتن معنایی نداشت!

بار دیگر محل عبادت و خانه خدا به کارزار تلاش و فعالیت برای جبهه های نبرد تبدیل شد. «مسجد» خاستگاه همیشگی حرکت های اجتماعی زنان از صدر اسلام تاکنون بوده

است. چیزی از آغاز جنگ نگذشته بود که مسجد جامع خرمشهر یکی از پایگاه های اصلی تجمع و فعالیت زنان در پشتیبانی از جبهه های حق علیه باطل شد. تهیه غذا و آذوقه، دوخت و شستشوی لباس بسیجیان، جمع آوری کمک های مردمی و مراقبت از بیماران، گوشه ای از فعالیت های شیرزنانی است که یاد و خاطره زنان صدر اسلام را زنده کردند.

مسجد جامع خرمشهر خیلی زود الگوی سایر مساجد گردید. طولی نکشید که دیگر مساجد در بیشتر شهرها محل تجمع و سازماندهی زنان برای حمایت از رزمندگان شد و حضور زنان در مساجد قوت قلبی برای مردان نیز شد؛ چراکه از پشتیبانی های پشت جبهه و امور رزمندگان و بیماران آسوده شدند.

و اما زنان امروز در مسجد

امروزه نیز بسیاری از زنان همچنان در پایگاه و سنگر اجتماعی خود در مساجد مشغول فعالیت هستند. بسیاری از کانون های فرهنگی بانوان، هسته های جهادی و خدمت رسانی، مشاغل محلی و منطقه ای بانوان، درون مساجد سازماندهی می شود و شکل می یابد. این پیوند مبارک میان زنان و مسجد همواره موجب رشد و اعتلای شخصیت زنان بوده و بیش از پیش عزت و ارزش آنان را در چشم همگان بالا برده است.

امید که همه زنان سرزمینمان در ایفای نقش های اجتماعی خود سربلند و پیروز باشند ●

”
بسیاری از
کانون های
فرهنگی بانوان،
هسته های جهادی
و خدمت رسانی،
مشاغل محلی و
منطقه ای بانوان،
درون مساجد
سازماندهی
می شود و شکل
می یابد

در مدرسه مادری حضرت زهرا علیها السلام

مجتبی شفیعی

در این میان سرآمد همه مادران زنی است از تبار نور که میوه‌های باغ او زمین و زمان را زیر و رو کرده و عالم و آدم را مجذوب خود ساخته‌اند. زهرا علیها السلام، حسنین را حسنین ساخت. سادگی است اگر فکر کنیم ودیعه‌های الهی و آنان که خدا از میان خود مردم و از

تربیت فرزند همواره دغدغه مادرانی بوده است که بیش از جسم، به روح و هویت فرزند خود توجه داشته‌اند. حضور انسان‌های بزرگ در جامعه مرهون زحمات مادرانی است که عمر خود را برای تربیت فرزند خود گذاشته تا روح او را پرورش دهند.

جنس خود مردم برانگیخت، با معجزه اسوه شده‌اند. اگر ساده نباشیم می‌توان از دریای تربیت فاطمی جرعه‌ها نوشید و در زندگی از سیره او برای تربیت فرزند بهره‌ها گرفت. سراسر زندگی بضعه پیامبر درس است برای ما. این نوشته کوتاه‌تر از آن است که بتواند بیش از جرعه‌ای تحمل کند. حال در سیره‌اش بنگریم و ببینیم ام‌الحسنین چگونه درس مقاومت به فرزندان خود آموخت. چگونه می‌توان فرزندی تربیت کرد که برای اقامه حق و ایستادگی در مقابل باطل از هیچ چیز و هیچ کس هراسی نداشته باشد.

درس محبت

انسان بنده انس است و انس جز با محبت حاصل نمی‌شود. چگونه فرزند در خانواده آرام می‌گیرد و از تلاطم‌های جامعه رهایی می‌یابد؟ با محیطی که او را در آغوش محبت اندازد. سیره تربیتی زهرا علیها السلام مملو از محبتی است بیکران که هر کس را به ساحل امن خود می‌کشاند؛ چه رسد به ذریه رسول خدا و نوه‌های پیامبر را.

فرزندان آن حضرت غرق در محبت‌اند و هر بار مادر، آنها را «نور دیدگانم» و «میوه دلم» صدا می‌زند و در لحظه دیدار آنها را در آغوش می‌کشد و می‌بوسد. چنین محبتی آهوپی گریزپارا نیز به دامن این خانواده می‌کشاند و سرشار از اعتماد به نفس می‌کند؛ چه رسد به طفلی که سراسر نور است.

درس بندگی

محبت و احساسات مادرانه، خود مادر را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهد و نمی‌تواند فرزند را در سختی ببیند. اما کیست که نداند سختی با زندگی و خلقت انسان در هم آمیخته شده و زندگی دنیا را گریزی از سختی و شدت نیست؟! حال که مادر بین دوراهی محبت مادرانه و سختی زندگی قرار می‌گیرد، روش زهرا علیها السلام تربیت عاقلانه است.

بندگی و عبادت برای کودک سختی دارد و شاید شیرینی صحبت با پروردگار را همانند مادر نچشد؛ اما دختر پیامبر شب قدر ماه رمضان را با فرزندان به احیا می‌پردازد. اگر حسنین را خواب فرا گیرد، آب به صورت آنها پاشیده و آنها را برای احیا بیدار نگه می‌دارد.

درس ایثار

چگونه می‌توان فرزند را از بند حسادت و منفعت‌طلبی و خودخواهی نجات داد؟! زمانی که طعم ایثار و از خودگذشتگی را به او بچشانید.

اما روش فاطمی برای درس از خودگذشتگی شنیدنی است. ایشان به ایثار توصیه نمی‌کند یا برای فرزندان فقط از محاسن از خودگذشتگی نمی‌گوید؛ بلکه عملی به فرزندان ایثار را نشان می‌دهد. کدام فرزندی است که فقط به حرف والدین گوش دهد و به رفتار خود والدین نگاه نکند؛ مگر می‌شود کاری را که خود عامل آن نباشیم، به فرزند توصیه کنیم و او نیز یاد گیرد؟

”
هر بار مادر، آنها را «نور دیدگانم» و «میوه دلم» صدا می‌زند و در لحظه دیدار آنها را در آغوش می‌کشد و می‌بوسد

درس معرفت

همه ما دنبال ایجاد ارزش‌های درست در فرزند خود هستیم؛ اما ارزش‌های بینشی را نمی‌توان به راحتی به فرزند انتقال داد. خلاقیت و ذوق، به همراه بینش عمیق و ارزش‌های والا، از ویژگی‌های سیره تربیتی فاطمی می‌باشد.

بازی کردن با فرزند و توجه به او یکی از اصول لازم برای تربیت است. زهرای مرضیه علیها السلام از همین فرصت نیز بهترین بهره را می‌گیرد و کودک خود را با ارزش‌ها آشنا می‌کند. اشعاری که هنگام بازی با فرزند می‌خواند، خودگویی همین مطلب است:

أَشْبِهُ أَبَاكَ يَا حَسَنَ
وَإِخْلَعُ عَنِ الْحَقِّ الرِّسْنَ
وَأَعْبُدُ إِلَهًا ذَا مَنِّ
وَلَا تَوَالِ ذَا الْأَحْنِ

فاطمه علیها السلام فرزندش حسن علیه السلام را تکان می‌داد و می‌گفت: حسن جان! مانند پدرت باش و ریسمن را از گردن حق بردار [حق را آزاد کن]. خدای احسان‌کننده را پرستش کن و با افراد دشمن و کینه‌توز، دوستی [و رفاقت] مکن.

سیره تربیتی زهرا علیها السلام بحری تمام‌نشدنی است که هر جرعه از آن عالمی را سیراب می‌کند و بر هر مادری لازم است در این دریای نامتناهی بنگرد تا بتواند مرواریدهای خود را صید کند و میوه‌های باغ خویش را همانند فاطمه علیها السلام بچیند ●

زهرا علیها السلام درس ایثار را به فرزندانش نشان می‌دهد؛ آنگاه که در قنوت نماز شبش همه را بر خود مقدم می‌دارد و برای سؤال فرزندش از خودگذشتگی را برایش بازگو می‌کند.

درس توجه به فرزند

هیچ فرزندی احساس هویت و مفید بودن نخواهد کرد، مادامی که والدین او را به رسمیت نشناسند. اولین جایی که فرزند خود را پیدا خواهد کرد و از محیط بازخورد می‌گیرد، درون خانواده است و واکنش والدین بر شکل‌گیری هویت فرزند تأثیر کاملاً مستقیمی دارد.

زهرا علیها السلام فرزندان خود را هنگام شکوفایی، کودک نمی‌پندارد، به آنان توجه می‌کند و آنها را جدی می‌گیرد، در خلال امور زندگی برای آنها وقت می‌گذارد تا آنها خود را به او نشان دهند.

حسن علیه السلام هنگامی که پنج سال بیشتر نداشت، هر روز به مسجد می‌رفت و هر آنچه پیامبر به زبان جاری می‌ساخت، حفظ و برای مادر بی‌کم‌وکاست بازگو می‌کرد و با استقبال و توجه مادر مواجه می‌شد. هنگام آمدن امیرالمؤمنین علیه السلام به خانه نیز فاطمه علیها السلام، ایشان را از آنچه پیامبر فرموده بود باخبر می‌ساخت. روزی امیرالمؤمنین علیه السلام با تعجب خطاب به همسرش فرمود: تو که در مسجد نبودی، چگونه از صحبت‌های پیامبر آگاهی؟ فاطمه علیها السلام فرمود: حسنم هر روز هر آنچه پیامبر در مسجد می‌گوید، برایم می‌گوید.

شماره ۹
پاییز ۱۴۰۱

چگونه می‌توان

فرزند را از بند

حسادت و

منفعت‌طلبی

و خودخواهی

نجات داد؟! زمانی

که طعم ایثار و

از خودگذشتگی را به

او بچشایید

سبک‌شناسی دفاع از ولایت با توجه به خطبه فدکیه

میثم کریمانی

بخش پراهمیت زندگانی کوتاه، اما پربرکت و درس‌آموز حضرت فاطمه زهرا علیها السلام بخشی است که هر چند به لحاظ طول زمان مدت کوتاهی از عمر حضرتش را شامل می‌شود، ولی به لحاظ عمق و اهمیت در تاریخ و معارف شیعه جایگاهی ویژه دارد؛ به نحوی که در حیطه مباحث کلامی و تاریخی یکی از پرارج‌ترین نقاط تاریخ شیعه در نقطه تفارق میان شیعه و سنی، یعنی بحث امامت و ولایت است. سیره فاطمه زهرا علیها السلام سیره‌ای محوری در تاریخ اسلام است؛ به این جهت که حضرتش، هم به لحاظ مقام معنوی و هم به لحاظ توجه ویژه پیامبر به ایشان و خانواده‌اش شخصیتی محوری در تاریخ اسلام است. در این نوشتار بر آن هستیم با نگاه به یکی از مهم‌ترین بخش‌ها از سیره و سخنان حضرت، یعنی خطبه فدکیه، تحلیلی درباره نحوه دفاع ایشان از امام جامعه و جایگاه ولایت ارائه کنیم.

دفاع از منظر امکانات عملی بشری

اگر امکانات بشری را به دو گروه امکانات فعلی و بدنی، و امکانات قولی و کلامی تقسیم نماییم، دفاع نیز به همین دو گونه کلی از امکانات بشری می‌تواند تقسیم شود. هر دفاع فعلی که انسان می‌تواند با استفاده از بدن خود انجام دهد، در گروه اول و هر

دفاعی که با سخن و کلام صورت پذیرد، در گروه دوم قرار می‌گیرد. ادعای مورد بررسی در این نوشتار این است که حضرت زهرا علیها السلام از تمام ظرفیت امکاناتی خود در دفاع از حریم امام و ولی خود بهره جست. حضرت در عرصه فعل و عمل بدنی (سپر قرار دادن بدن خود در ورود دشمن به خانه و آسیب دیدن در این عرصه) سنگ تمام گذاشتند

۶۶

حضرت زهرا علیها السلام مرضیه علیها السلام از تمام ظرفیت امکاناتی خود در دفاع از حریم امام و ولی خود بهره جست. حضرت در عرصه فعل و عمل بدنی (سپر قرار دادن بدن خود در ورود دشمن به خانه و آسیب دیدن در این عرصه) سنگ تمام گذاشتند

”

یکی از مهم‌ترین عناصر بسیار حائز اهمیت، هم در دفاع گفتاری و کلامی و هم در دفاع عملی و بدنی، این است که مخاطب شما بتواند به پیشینه و گذشته و حال فعلی شما اعتماد کند. جلب اعتماد مخاطب بسیار مهم و حیاتی در هر گونه فعل یا گفتار دفاعی است

خانه و آسیب دیدن در این عرصه) سنگ تمام گذاشتند. در تاریخ اسلام این مطلب به صراحت نقل شده است که وقتی اصحاب سقیفه، امیرالمؤمنین علیه السلام را برای بیعت گرفتن به مسجد می‌بردند، حضرت زهرا علیها السلام آن قدر مقاومت نمودند تا اینکه برخی از دشمنان متوسل به خشونت شده و با ضرب و شتم توانستند مقاومت حضرت را در هم شکنند. در عرصه سخن و کلام که می‌توان این بخش را به نوعی جهاد تبیین فاطمی نام نهاد نیز دفاع جانانه‌ای (خطبه فدکیه) از امام خود داشتند. این مطلب نیز در تاریخ نقل شده که امیرالمؤمنین علیه السلام شب‌ها حضرت فاطمه علیها السلام را بر مرکب سوار نموده و به در خانه انصار و مهاجر می‌رفتند و امام علی و فاطمه زهرا علیها السلام با قدرت کلام و استدلال از جایگاه ولایت دفاع می‌نمودند و حق امام علی علیه السلام را به آنان گوشزد می‌کردند.

تاکتیک‌های دفاعی حضرت در دفاع از ولایت (جهاد تبیین فاطمی)

فراهم آوردن زمینه‌های ذهنی

یکی از مهم‌ترین عناصر بسیار حائز اهمیت، هم در دفاع گفتاری و کلامی و هم در دفاع عملی و بدنی، این است که مخاطب شما بتواند به پیشینه و گذشته و حال فعلی شما اعتماد کند. جلب اعتماد مخاطب بسیار مهم و حیاتی در هر گونه فعل یا گفتار دفاعی

است. در عرصه دفاع گفتاری مخاطب باید این اعتماد را به شما داشته باشد که شما در حال فریب دادن او نیستید و کلام شما دروغ و خلاف واقع نیست. فراهم آوردن این زمینه ذهنی بدون شک و به دور از گزاره‌گویی مهم‌ترین بخش تاکتیک دفاعی گفتاری و بدنی است. چه اگر این زمینه ذهنی برای مخاطب ایجاد نشده باشد یا به عکس، ذهن مخاطب شما هیچ اعتمادی به صدق کلام و گفتار شما نداشته باشد یا به نوعی نزد مخاطب به فردی مشهور باشید که اعمال گزاف و بدون حکمت از او سر می‌زند، هرگز در مدافعه خود از فرد یا جبهه و گروهی موفق نخواهید بود و ای بسا گفتار یا فعل شما اثری معکوس نیز در ذهن مخاطب خواهد داشت. به همین جهت حضرت فاطمه زهرا علیها السلام با هوشمندی تمام در اوایل خطبه خود به دو مسئله مهم اشاره نمودند و فرمودند: «ثُمَّ قَالَتْ أَيُّهَا النَّاسُ اعْلَمُوا أَنِّي فَاطِمَةُ وَأَبِي مُحَمَّدٌ أَقُولُ عَزْوَادًا وَبَدْوًا وَلَا أَقُولُ مَا أَقُولُ غَلَطًا وَلَا أَفْعَلُ مَا أَفْعَلُ سَطَطًا. لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُفٌ رَحِيمٌ. فَإِنْ تَعَزَّوْهُ وَتَعَرَّفُوهُ تَجِدُوهُ أَيْ دُونَ نِسَائِكُمْ».

اول اینکه ای مردم بدانید من دختر محمد صلی الله علیه و آله و سلم هستم؛ پیامبری که امین‌ترین و صادق‌ترین مردم بود و صداقت و امین بودنش مشهور بود. بدانید من نیز این صدق

۶۶

حضرت فاطمه

زهرا علیها السلام در بخشی از خطبه فدکیه به ظهور حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله به عنوان ناجی جامعه از پلیدی های اخلاقی و نجات دهنده مردم از آتش دوزخ اشاره نمودند و علی علیه السلام را بزرگترین حامی این مسیر الهی معرفی فرمودند

بِمُحَمَّدٍ بَعْدَ اللَّتْيَا وَالَّتِي وَبَعْدَ أَنْ مُنِّي بِهِمْ لِرَجَالٍ وَ ذُؤَبَانَ الْعَرَبِ وَ مَرَدَةَ أَهْلِ الْكِتَابِ كُلِّمَا أَوْقَدُوا نَاراً لِلْحَرْبِ أَطْفَأَهَا اللَّهُ أَوْ نَجَمَ قَرْنُ الشَّيْطَانِ أَوْ فَعَرَتْ فَاغْرَهُ مِنَ الْمُشْرِكِينَ قَذَفَ أَحَاهُ فِي لَهَوَاتِهَا فَلَا يَنْكِفِي حَتَّى يَطَأَ جَنَاحَهَا بِأَخْمِصِهِ وَيُخَمِّدَ لَهَبَهَا بِسَيْفِهِ مَكْدُوداً فِي ذَاتِ اللَّهِ مُجْتَهِداً فِي أَمْرِ اللَّهِ قَرِيباً مِنْ رَسُولِ اللَّهِ.»

شما را توسط پیغمبر خود از این همه پستی و هلاکت نجات بخشید، و هرچه شعله آتش جنگ و خلاف را می تافتند، خداوند خاموشش می کرد. و هرگاه شیطان شاخ خود را بیرون می کرد یا توسط گروهی از مشرکان زبان بغض و عداوت خود را می گشود، برادر او علی بن ابی طالب را برای مقابله و دفع آنها اعزام می فرمود، و او از هیچ کدام از آن مأموریت ها بی نتیجه بازمی گشت و بال و پر دشمن را زیر پای خود گذاشته و شعله های آتش مخالفان را با شمشیر خود خاموش می ساخت، و با خلوص نیت و فقط برای خدا تحمل آن سختی ها را کرده و نهایت کوشش را می نمود. وی نزدیکترین مردم به پیامبر و آقا و سرور اولیاء الله بود.

در این زمینه فضائل حضرت علی علیه السلام را در دفاع از راه پیامبر و مسیر الهی تبیین و به مردم گوشزد نمودند که علی علیه السلام مهم ترین مدافع حق در زمان رسول الله صلی الله علیه و آله بود. لذا شایسته نیست که حق الهی او پایمال و نادیده انگاشته شود ●

و امانت داری را از ایشان به ارث برده ام. لذا حضرت به صدق کلام خود تصریح نمودند و از قضا هیچ یک از مردم منکر این صفات حضرت نبودند. حضرت در کلام خود فرمودند که گفتار من تماماً یکدست و از سر صدق است و از غلط و نادرستی به دور است: «أَقُولُ عَزْماً وَ بَدْواً وَ لَا أَقُولُ مَا أَقُولُ غَلْطاً».

دوم آن پیامبری که طبق آیه قرآن از خود شما بود و سختی های شما برای او سخت و گران بود و بر هدایت شما حریص و بر شما رئوف و مهربان بود، پدر من بود؛ نه یکی از زنان شما. حضرت با این کلام درصدد بودند که به صورت ضمنی تأکید نمایند سخن ایشان علاوه بر صفت صدق و درستی، حاوی خیرخواهی و جهت هدایت و از سر رأفت و مهربانی برای امت است که این نیز در ایجاد زمینه موافق اثر بسیار قابل توجهی دارد.

۲ تاکتیک تبیین فضائل و سوابق دفاع شونده

یکی از مهم ترین تاکتیک های دفاع، رجوع به پیشینه و سوابق خوب دفاع شونده است. حضرت فاطمه زهرا علیها السلام در بخشی از خطبه فدکیه به ظهور حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله به عنوان ناجی جامعه از پلیدی های اخلاقی و نجات دهنده مردم از آتش دوزخ اشاره نمودند و علی علیه السلام را بزرگترین حامی این مسیر الهی معرفی فرمودند: «فَأَنْقَذَكُمُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى

معرفی کتاب شبیۀ مریم اثر اکرم صادقی

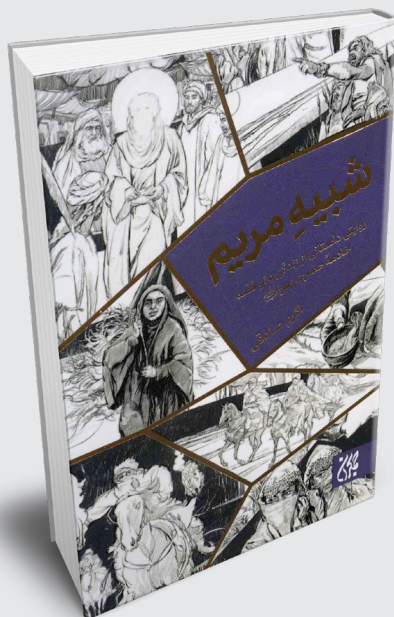
محمد محمودی

محکم پرسید: شما که هستید؟ زن به آرامی گفت: «وَقُلْ سَلَامٌ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ!» بگو به سلامت که به زودی آگاه می‌شوند». ابوالقاسم متوجه شد فراموش کرده سلام کند. خجالت زده گفت: مرا ببخشید. سلام علیکم. او که از پاسخ قرآنی پیرزن به وجد آمده بود، بیشتر مشتاق شد بداند او کیست و اینجا چه می‌کند. لذا شتاب زده ادامه داد: در این بیابان چه می‌کنید؟ زن به آرامی قدمی برداشت و از کنار اسب او رد شد و گفت: «وَمَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُضِلٍّ لَهُ؟» هر کس را خدا هدایت کند، گمراه‌کننده‌ای برایش نخواهد بود».

ابوالقاسم افسار اسب را در دستش جابه‌جا کرد و متعجب‌تر از قبل پرسید: از آدمیان هستی یا از طایفه جنی؟ پیرزن که از او رد شده بود جواب داد: «يَا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ»^۲ ای فرزندان آدم زیورهای خود را به خود برگزیدید».

پدر حضرت مریم علیها السلام فرزند خود را پیش از تولدش برای خدمت در معبد نذر کرده بود و حضرت مریم علیها السلام پس از تولد خادمه معبد یکتاپرستان گشت. در تاریخ اسلام نیز زنی توفیق خدمت به بهترین زنان عالم را داشت که از مقامی والا برخوردار بود. این زن که توسط پیامبر برای کمک و یاری بانوی عالمین به منزل حضرت زهرا علیها السلام فرستاده شد، فضا نام داشت. فضا راوی حدیث از حضرت زهرا علیها السلام بود و بر طب و کیمیا و خطابه نیز تسلط داشت. او از جمله حافظان قرآن نیز بود؛ به‌گونه‌ای که پاسخ برخی سؤالات را براساس آیات قرآن بیان می‌داشت. به این داستان توجه کنید:

پرسشگرانه سراپای پیرزن را برانداز کرد. پیرزن که سنگینی نگاه او را حس کرد، شالش را روی شانه‌هایش جابه‌جا کرد. ابوالقاسم قشیری که دیگر طاقتش طاق شده بود،

و ادب‌آموزی و معرفت‌آموزی او از اهل بیت علیهم‌السلام روایت‌هایی ناب بیان می‌کند؛ روایت‌هایی که از آفریقا تا مدینه را شامل می‌شود و در میان آن، بخش‌هایی از زندگی اهل بیت علیهم‌السلام نیز به تصویر می‌آید.

رمان شبیه مریم به قلم خانم اکرم صادقی و به همت انتشارات جمکران به چاپ رسیده است. از خوبی‌های این کتاب همراهی تصویرهای ساده برای انتقال بهتر روایت است که آقای محمد صادق آنها را کشیده است ●

پی‌نوشت

۱. سوره زخرف، آیه ۸۹.
۲. سوره زمر، آیه ۳۷.
۳. سوره اعراف، آیه ۳۱.
۴. سوره فصلت، آیه ۴۴.
۵. سوره آل عمران، آیه ۹۷.
۶. سوره ق، آیه ۳۸.

- از کجا می‌آیی؟ پیرزن عصایش را داخل ماسه‌های روان فرو کرد و با تکیه به آن گام بلندی برداشت و گفت: «يُنَادُونَ مِنْ مَّكَانٍ بَعِيدٍ؛ از مکانی دور دعوت می‌شوند». ابوالقاسم که از جملات قرآنی پیرزن و تسلط او بر آیه‌های قرآن شگفت‌زده شده بود با سماجت پرسید:

- به کجا می‌روی؟ «وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مِنْ إِسْتِطَاعٍ إِلَيْهِ سَبِيلًا؛ برای خدا، حج خانه کعبه برعهده مردم است؛ هرکه توانایی رسیدن به آنجا را داشته باشد».

- چند روز است از خانه و کاشانه‌ات بیرون آمده‌ای؟ «وَلَقَدْ خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ؛ ما آسمان‌ها و زمین و آنچه را میان آنهاست، در شش روز آفرید».

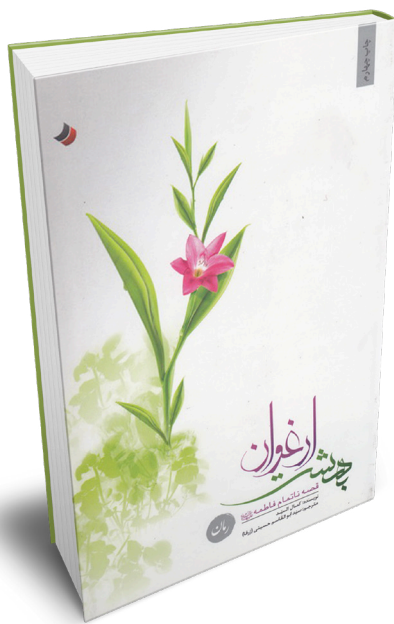
کتاب شبیه مریم روایت‌هایی زیبا از ابتدای زندگی این خادمه را نقل می‌کند و از حال و هوای شوق او برای خدمت در این منزل

معرفی کتاب بهشت ارغوان اثر سید کمال ادیب

محمد محمودی

حسینی (ژرفا) مترجم، نویسنده و شاعر فارسی‌زبان ترجمه شده است. نام اصلی کتاب و کانت صدیقه بوده که به‌زیبایی در کلام مترجم تغییر یافته است. در این اثر تلاش شده است به‌دور از کلیشه‌های تاریخ‌نویسان، داستان‌پردازان، اساتید ادبیات و واژه‌پردازان تصویری از زندگی پر از درد را به نمایش بگذارد. کلمات نویسنده در بیان داستان، برآمده از دل اوست و به جان می‌نشیند. وقایع تاریخی را مستند و بر پایه آنچه در روایات آمده و با استفاده از منابع روایی چون السیره النبویه، المختصر فی اخبار البشر، بحار الانوار، و بیت الاحزان بازنویسی کرده و خیال

اگرچه که چهره‌های برجسته تاریخ همواره مورد ظلم واقع شده‌اند و تلاش شده است که چهره آنها در میان صفحات تاریخ پوشیده شود، اما آنچه که مانده به اندازه‌ای عمیق است که نور را به دل هر جوینده‌ای بتاباند. این بار آقای سید کمال ادیب، نویسنده‌ای توانا و اهل عراق که سال‌هاست کتاب‌های مختلفی از فرهنگ و تاریخ اسلامی را با نگاه‌های جدید از زندگانی اهل بیت علیهم‌السلام تلفیق کرده، سراغ زندگانی حضرت زهرا علیها‌السلام رفته و سعی نموده است با ادبیاتی زیبا به زندگی ملکوتی و پر از نور حضرت زهرا علیها‌السلام بپردازد. این کتاب توسط سید ابوالقاسم

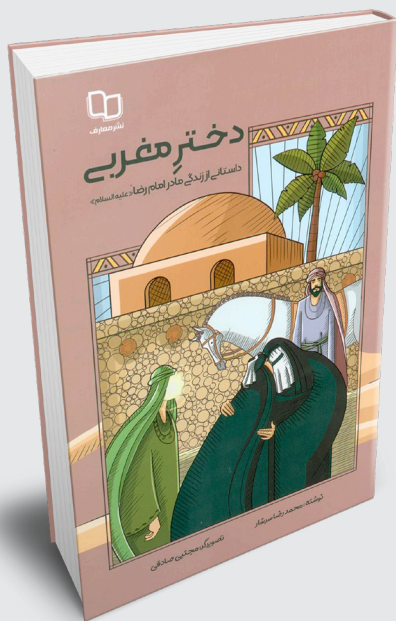
دریافته بود که هنگامه رحلت نزدیک است و خانه‌ای که با شاخه‌های نخل در «بقیع» برافراشته بود، اینک پناهگاه فاطمه است؛ خانه اندوه و رنج. آن خانه به چشم خویش می‌دید که شمع در حال افسردن است و ستاره در حال کوچیدن و آفتاب در حال افول؛ آفتابی که گرما و روشنایی و امید را در همه‌سو می‌پراکند.

آری، فاطمه به سکوت پناه برد و آنان که از گریه‌های او گلایه داشتند، دیگر صدای ناله‌ای را که از زرفای قلبی شکسته برمی‌خاست نشنیدند» ●

خود را نیز در میان نوشته‌های کتاب قرار داده است تا بتواند دوران پرفرازونشیب از زندگی آن حضرت را به زیبایی ترسیم کند. کتاب از داستان تولد حضرت زهرا علیها السلام آغاز می‌شود و با شهادتشان به پایان می‌رسد. در بخشی از کتاب می‌خوانیم:

«همان سان که شمع‌ها در دل تاریکی می‌سوزند و قطره‌قطره آب می‌شوند و اشک‌های سوزان خویش را جاری می‌سازند، فاطمه می‌سوخت و دژه‌دژه رو به خاموشی می‌رفت.

اکنون، فاطمه با سکوت فریاد می‌کرد، او همانند «مریم» روزه سکوت را برگزید. علی

معرفی کتاب دختر مغربی اثر محمدرضا سرشار

محمد محمودی

دختر مغربی جمع‌آوری شده است. این کتاب به شرح زندگی دختری مغربی پرداخته است که به‌عنوان کنیز به مدینه آورده می‌شود؛ اما حضرت امام کاظم علیه السلام که از جایگاه و مقام او مطلع است، آن زن را به خانه خود می‌آورد. کتاب دارای تصویرنگاری زیباست که مخاطب کودک را با خود همراه می‌کند و در فضای داستانی قرار می‌دهد. این کتاب توسط محمدرضا سرشار نگاشته شده است. استفاده از این کتاب در کتابخانه مسجد و برای مخاطبان کودک علاوه بر جذب آنان، می‌تواند نقش مثبتی در تربیتشان ایفا کند. ●

یکی از مهم‌ترین عناصر تأثیرگذار بر شخصیت کودکان و نوجوانان، شخصیت‌های مهم زندگی آنان است. پرداختن به قهرمانان و الگوهای صحیح می‌تواند تا حد زیادی مسیر زندگی آنان را به سمت سعادت تسهیل کند. در میان تاریخ اسلام چهره‌های درخشان فراوانی برای الگو شدن وجود دارند. باید توجه داشت که الگوپذیری کودکان و نوجوانان به نسبت بزرگسالان بیشتر است. از جمله شخصیت‌هایی که با توجه به علاقه ما ایرانیان به حضرت رضا علیه السلام می‌تواند مورد توجه قرار گیرد، مادر حضرت رضا علیه السلام است که در داستانی شیرین و رسا، در کتابی به نام